

הכליון הגמור הוא עצמו הכנת העתיד

חמשה דברים אירעו בתשעה באב: נגזר על אבותינו דור המדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה, ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר (תענית כו,א). וכשתבוננו בחמשה דברים אלו, נמצא שמד אחד היה בהם כליון מוחלט של הקיים, אך מאידך - הכליון והסיום של העבר, הוא בעצמו היה השורש וההכנה לבניית התקווה לעתיד. ונפרט:

הראשון, נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ: מצד אחד - אילו דור המדבר היו נכנסים לארץ לא הייתה גלות (שפ"א עקב תרמ"א), ובגזירה זו טמונים כל הגלויות של ישראל בהמשך הדורות; מאידך - מיתתם במדבר והכשרה את כניסת בניהם לארץ (דברים כט,ט). **השני**, חרב הבית בראשונה: מצד אחד - היו חמשה דברים בבית ראשון שהסתלקו לגמרי ולא חזרו בבית שני (יומא כא,ב); מאידך - חורבן הבית הראשון יצר את האפשרות לבנין הבית השני. **השלישי**, חרב הבית בשניה: מצד אחד - שוב לא חזר בית הבנין בידו אדם; מאידך - חורבנו הכשיר את הבנין השלישי שירד משמים, כמו שכתב רש"י (ירמיהו לג,א), "עוד אבננו ונבנית" - בניינים שנים היו לך על ידי אדם, לכך חרבו. עוד אבנך אני בעצמי בנין שלישי, ונבנית לעולם.

הרביעי, נלכדה ביתר: מצד אחד - נחרבה עיר גדולה שהיו בה אלפים ורובבות מיישורא, ומלך גדול, ויזמן כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גויים, ונהרגו כולם, והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש (רמב"ם תענית פ"ה ה"א), ושוב לא חזרה המלוכה לישראל; מאידך - בזכות זה הבינו ישראל שלא תבוא גאולתם אלא על ידי הקב"ה, כמאמר המדרש (תהלים לו): 'אמרו ישראל, נשתעבדו במצרים וגאלנו משה, נשתעבדו בבבל וגאלנו דניאל וכו', נתייעצנו מהיותנו משתעבדין ונגאלין וחוזרין ומשתעבדים. כעשוי אין אנו מבקשין לגאולת בשר ודם, אלא 'גאלנו ה' צבאות שמו, קדוש ישאל' (שניהו מז,ד). ואין אנו מבקשין שיאיר לנו בשר ודם מעתה, אלא שיאיר לנו הקב"ה. והחמישי, נחרשה העיר: מצד אחד - החרישה ביטלה את המקדש לגמרי, שכבר אינו רק 'בית חרב', אלא 'שדה'; מאידך - בכך שביטלו ממנו שם 'בית' שקראו יעקב, והחזירוהו לבחינת 'שדה' שקראו יצחק (פסחים פח,א), הניחו את היסוד לתקונו, כי יש מעלה בשדה יותר מבית סך שהוא ראי להצמיח מחדש. והם החריבו את הבנין שנבטא בעונות, והכשירו את השדה שיצמיח את קרן דוד מחדש.

הגאולה ממשלה לצמיחה - שתחילתה בריקבון

א[ה] הנהגה זו - שהכליון משמש בסיס לצמיחה המחודשת של כלל ישראל, וזכרת דבריו הנביא (עמוס ה,ב): 'נפלה לא תוסף קום, בתולות ישראל'. ולפי פסיקת השעמים הכתוב מלמד שלא תקום מנפילתה, אולם חז"ל פירשו (ברכות ד,ב): 'נפלה ולא תוסף' לנפול עוד, 'קום בתולות ישראל'.

והם הדברים האמורים, שכאשר מגיעים ישראל לתכלית הירידה שאין עוד מקום ליפול יותר, אזי 'קום בתולות ישראל', תחילת תקומת ישראל. וזו שמירה מיוחדת שהקב"ה שומר עלינו שלא ניפול נפילה שאין לה תקומה, כמו שמצינו במצרים שהקב"ה הושיע את ישראל קודם שיגיעו לשער הנו"ן של הטומאה (אוד"ח שמות ז,ג).

ובדומה לזה מצינו באדם הפרטי, שעל ידי שנופל לגמרי, מתחיל לעלות שוב. וכמו שנאמר (תהלים צ,ג) 'תָּשָׁב אֲנֹכִי עַד דָּפָא - וְתִאֶמְרַם שׁוֹבֵב כִּי אֲדָם', ויפירשו בירושלמי (גיגה פ"ב ה"א) 'עד' דכדוכה של נפש'. שכאשר אדם יורד עד כדי כך, מיד מתעורר לעשות תשובה ומתחיל חיים חדשים.

ב[ה] בזה יובן מה שהמשיל חכמים את הגאולה לצמיחה, כמו

1. מעובד מתוך כתביו.

המשך בעמוד 2

גליון מוגדל

בסיועה דשמיא

רוממות

פרשת דברים-חזון תשפ"ה

גליון שבועי לבני התורה

חזון התורה בני האבלות

רוממות התורה

משולחן המערכת

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רַבֵּינוּ הַגָּר"א הַכֵּהֵן דְּוִישׁ זְצוּק"ל

ויהיו הדברים לעילוי נשמתו בתוך השנה להסתלקותו

"מלכה ושריה

בגויים אין תורה"

'עומדים אנו שלושה ימים קודם תשעה באב, בעווננו אנחנו לא זוכים להתאבל על

ירושלים, ובדאי לא כמו שצריך, אולי יש יחידים שכן... ומה עלינו לעשות, הר אי אפשר לתת לימים האלו לעבור בלי כלום, יש דברים שכל אחד יכול לפחות להתבונן בהם ולהרהר בהם, להתבונן קצת מה חסרנו. חסרנו - בגשמיות כל הצרות שכלל ישראל עובר, וברוחניות מה שחסר לנו, הרי חסר לנו חלק בתרי"ג מצוות, חלק ניכר מתרי"ג מצוות לא קיים אצלנו עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, בעצם כל הריחוק שיש לנו מהקב"ה - "מלכה ושריה בגויים אין תורה", התורה של היום זה לא אור התורה שהיה, ובעז"ה זה יהיה בזמן שביהמ"ק יבנה בקרוב. אם אדם מתבונן בזה שדור של נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו, זה אומר לו באיזה מצב אנחנו נמצאים, אנחנו גורמים להמשך של חורבן בית המקדש. בזה כל אחד יכול להתבונן, וזה יעורר אותו.

מוזב בשם רבי ישראל שבתשעה באב אפשר לקבל יותר מיום כיפור, אינני יודע אם רבי ישראל התכוון שזה בסגולת היום, אך נראה כוונתו שבבחינת העבודה של האדם אפשר לקבל יותר בתשעה באב אם הוא מתבונן, יום כיפור זה זמן הפוך מתשעה באב, זהו יום של אהבה וזמן להתקרב להקב"ה, אבל בתשעה באב אם אדם מתבונן מה חסר לו ומרגיש את הריחוק מהקב"ה שהוא גורם לעצמו ולכלל ישראל, זה יכול לעורר אותו. וגם ההתבוננות שאמרנו שנחשוב בזה חסר לנו, אם הוא מתבונן בזה שזה שאני לא בסדר, וזה סיבה שבית המקדש לא נבנה זה בגללי, והציבור בנוי מיחידים, אז זה יכול לעורר אותו לפעמים יותר מאשר יום כיפור.

אנו קוראים באיכה "קרא עמי מועד", לפי פשוט הפירוש מועד הוא, שורא כתוב שלעתידי לבוא כל התעניות יהפכו לימי שמחה, ולכאורה צריך לעשות את השמחה ביום שיבנה בית המקדש, ואת אותו היום צריך לקבוע ליום שמחה, ומדוע דוק את הימים שרבי ימי האבל צריך לקבוע לשמחה, אלא הפירוש הוא בפשוטו שתשעה באב ומסתמא שאר התעניות

1. דברי חזקוני קצרים - נוסח במענו לבחור הישיבה יום חמישי ו' נחמא אב תשפ"א.

לעילוי נשמת
הנאמן הגדול רבי **נחמן אריה ב"ר** נתנאל יוסף גרז צ"ל
תלמיד מובהק לאדמו"ר הסאב מספרדק ז"ע ואב"ד רחובות
נלב"ה י"ג מנחם אב תשס"ט
הנצח ע"י נכדו ידיתו הנאמן רבי **מאיר קרלינסקי** שליט"א

הוקדש לכבוד השמחה הגדולה השורית במענו של
הנאמן רבי **צבי יוד** שליט"א
ראש ישיבת ספולת המהורה סול קרית יבול
בנישואי בנו הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **ישראל מאיר כהן** ז"ל

הוקדש לכבוד הרב הנאמן רבי **מנחם פורנס** שליט"א
הגה"ח רבי **יוסף מנחם פורנס** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הכלה המהולה תח"י
עב"ה הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **חיים יצחק קינסטליבר** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
בן הרב הנאמן רבי **מנחם פורנס** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י ידיתו הרב"ה רבי **מנחם פורנס** שליט"א
בן הנאמן רבי **יצחק פורנס** שליט"א
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הכלה המהולה תח"י
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת זקנו הנאמן הצדיק שלישלתי היחסין
נ"ז לחנה"ר ש"ס מנקלסבורג"ל מנחם אריה ב"ר
מקו"ני ר"ג רבי פנחס ורמ"ד מדרסבורג וצ"ל
רבי **נפתלי צבי** רבי פנחס ורמ"ד מדרסבורג וצ"ל
אב"ד ו"ה בדרסבורג והעמיד תלמידים רבים ת"ח
בתשעה באב תש"ל הבה"ח מנחם אריה ב"ר שלישלתי ונכ"ה באב
תש"ל נקדש"ה בארשי"ה ע"י י"ג מנחם אריה ב"ר
ת.נ.צ.ב.ה.
הנצח ע"י בני המשפחה שליט"א

הוקדש ע"י ידיתו הנאמן רבי **אריה לייב בורודיאנסקי** שליט"א
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
בן המשפחה הגדולה השורית במענו
והנאמן רבי **אליעזר מרדכי** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **יחזקאל בורודיאנסקי** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
עב"ה הכלה המהולה תח"י
בן הרב"ה רבי **דוד ברנשטיין** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת האב נברא רבי **מנחם פורנס** שליט"א
הנאמן הצדיק רבי **אבד**
בן הרב **אברהם חיים צ'צ'יק** ז"ל
בעל ה"תורת אב"י"
נלב"ה י"ג אב תש"מ
ת.נ.צ.ב.ה.
נוב ע"י נכדו ידיתו הרב"ה רבי **צ'צ'יק** שליט"א

הוקדש ע"י ידיתו הרב הנאמן רבי **יעקב יוסף ולדשיין** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **אלפרד בן ולדשיין** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
עב"ה הכלה המהולה תח"י
בן ידיתו הרב הנאמן רבי **אברהם בן בן** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י ידיתו הרב"ה רבי **ישעי הרשלר** שליט"א
בן הנאמן רבי **יעקב הרשלר** שליט"א
והנאמן רבי **אליעזר יהודה לייב פניקס** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **אריה הרשלר** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
עב"ה הכלה המהולה תח"י
בן הרב"ה רבי **דוד ברנשטיין** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י ידיתו הנאמן רבי **אריה לייב בורודיאנסקי** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הכלה המהולה תח"י
עב"ה הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **יחזקאל בורודיאנסקי** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
בן הרב"ה רבי **דוד ברנשטיין** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י ידיתו הנאמן רבי **אריה לייב בורודיאנסקי** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השורית במענו
בנישואי בנו הכלה המהולה תח"י
עב"ה הבה"ח המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
כמו **יחזקאל בורודיאנסקי** ז"ל
מחזירי ישיבת ספולת המהורה
בן הרב"ה רבי **דוד ברנשטיין** שליט"א
אשר תקים ביתו י"ג מנחם אב תשס"ט (ה"ח) י"ג
שינוי לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם המהורה בדרך ישראל סאב
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

שואמרים בתפילה 'מצמיח ישועה', את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, 'וצמיחת קרן לזרד עבדך'. - שכשם שהגרעין מריקב באדמה ורק בהגיעו קרוב לתכלית הרקובן מצמיח מקרבו גבעול חדש. - כך גם גאולתם של ישראל. רק כשמגיעים לתכלית הייתה והחורבן, ולא נשאר בהם אלא 'קוסטא דחיותא', צומחים מהם חיים חדשים. בשעת החורבן וההלין הגמור, נשאר בישראל ניצוצ חיות קטן שממנו תצמח הגאולה. והוא נקרא בזהר הקדוש (ח"ג קסטא) בשם 'הבלא דגרמי', ובספר הכוזרי (מב), קרא לו 'העצמות היבשות שנשאר בהם טבע מטבעי החיים'. אותו חלק אלוה ממעל, שאין החטאים מטמאים אותו, נשאר לעולם בטוהרתו ('מהר"ל ח"א מכות כב), וממנו צומחים חיים חדשים טהורים.

ועל כך כותב הגר"א (ליקוטים בסוף ספד"צ): 'מעת החורבן התחיל רקובן גוף ישראל, ועתה נשאר רק תורוד רקב, ונעשה עפר, שחה לעפר נפשנו, ואנחנו מקוים עתה לתחיית המתים'. שיתרוד הרקב נעשה עפר הראוי לצמיחה, והוא החלק החי של האדם שממנו תהיה צמיחת הגאולה בב".א.

ה'מועד' שבתשעה באב

א לאור המתבאר, ניתן להבין את דברי חז"ל (ב"ב טז,א) שכשנכנסו הגויים להילכ מצאו רבובין מעורין זה בזה. שזו הנהגה מיוחדת שהיתה רק ברגלים (יומא נד,א), שאז היה שיא הקירבה בין ישראל לקוה"ה (סוכה מט,ב). והקשה הריטב"א (יומא נד,ב) בשם הרי"י מיגאש, מה מקום לחיבה כזו בעת תולדות החורבן. והרי מבואר בתגמרא שכאשר אין ישראל עושין רצונו של מקום, פני הכרובים אל הבית, ואיך בשעת החורבן היו מעורין זה בזה.

למבואר הדברים מובנים. שכאשר הגיעו ישראל לתכלית הרקובן הגמור ונחרב הבית, באותה שעה ממש התחילה הצמיחה המחודשת שלהם. ודבר זה נרמז בכרובים העשויים בתניגון ותינוקת (יומא נד,א ורש"י דה"ב ב' ג'), שבחיבורם רמזו על תהליך של לידה מחודשת שמתחילה כעת.

[ב] כמו כן יתבאר ביסוד זה הכתוב באיכה (א,טו) "קרא עלי מועד", ונפסק להלכה שמשום כן אין אומרים תחנון בתשעה באב (שו"ע תקנט,ד). ויש לעיין כיצד מתיישב 'המועד' של יום זה, יחד עם היותו יום צום ובכי ומספד.

אך הביאור הוא, שמהותו של 'מועד' הוא זמן חיבור עם ה' [מועד] לשון חיבור והתוודעות יחד]. וכל החגים נקראים מעידים על שם שהם זמנים שבהם מתייחדים ישראל עם הקב"ה בעלותם לרגל (ראה אדרת אליהו בראשית א,ד). - ודבר זה נעשה גם בתשעה באב, ועל שם זה הוא נקרא 'מועד'. שעל ידי ההלין והחורבן בתניגון ומתחילה הצמיחה המחודשת באורו של משיח. וכמו שאמרנו בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד) שבעת החורבן נולד המשיח.

בכיה על חורבן העבר ותקוה לצמיחת העתיד

א בספר לב אליהו (בראשית עמוד ר"ע) הביא מספר תורת העולה לרמ"א, שהפילוסוף אפלטון ראה את ימיהו הנביא בזכות על חורבן הבית, ותמה, שאין ראוי לחכם לבכות על העבר. ענה לו ירמיהו: לא אוכל לענות לך, כי אינני מסוגל לענות זאת. וביאר הסבא מקלם שהתשובה היא, שאנו בוכין על העבר אלא על העתיד, כי שרי העדות לא ננעלו. וגוי שאינו מאמין בחי עולמיים לא יבין זאת.

הוסיף על כך הרמ"ח מסלונים זצ"ל, שהם כשנאמר במשה (שמות ב,ו) 'ותפחתי ותראהו את הילד והנה נער בכה, ותאמר מילדי העבדים זה', שביגון קול בכיו הכירה היותו מילדי העבדים, כאשר שמעה בקול בכייתו כעל תקוה ולא על יאוש, וזהו בכיה יהודית.

ולפי המבואר שבתשעה באב מצטופים שני דברים הפיכים: החורבן הגמור, ותחילת הצמיחה המחודשת. יש להאיר באור חדש את ענין הבכיה שנגזרה עלינו ביום זה (תענית טז,א) - שמתוך ההשמה ללב של גודל הריקובן אליו הגענו בעוונותינו, אנו בוכים על מצבנו עתה, בתקוה ובקשה שמאכן תתחיל צמיחת העתיד בגאולה השלימה בב".א. [ב] את גודל שכרו של הבוכה על החורבן, יש ללמוד מדברי זוהר הקדוש (ח"ב נה,ב), 'כל בר בש דבכי וארים קליה על חורבן ביתיה דקדושה בריך הוא, וזי למה דכתיב לבתר, 'יחדיו ירננו', וזכי למחמי ליה בישואב בחדוותא. בשבט ה' ציון.

ועל דרך זה כתב הריטב"א (תענית לב), שמלבד תחיית המתים הכללית, תהיה תחיית מיוחדת בזמן בנין בית המקדש לאותם שמתו בגלות וציפו לישועה, שעליהן נאמר (דניאל יב,ב) 'אשרי המְחַפֵּה וְיָגִיעַ לְיָמִים'.

שינוי ההנהגה מחצות היום

בחצות היום של תשעה באב משתנה הנהגתנו, וכמו שכתב השולחן ערוך (תקנט,ג) שבמנחה יושבים על הכסא. ותמה האריז"ל (שער הכוונות ט' באב): הרי מבואר בגמרא שרק לעת ערב הציתו אש בהיכל, ונשרף בעת המנחה, ולפי זה היה ראוי להחמיר בשעת המנחה יותר מבחצי הראשון של היום!

וכתב ליישב על פי המדרש (הו"ד בתוס' קידושין לא,ב), "מזמור לאסף אלקים באו גוים" (תהלים טז,א), 'מזמור', קידוש' מבני ליה. ותיירצו, שבתחילה היו האויבים הרומים בישראל וחשבו ישראל שלא תהיה תקומה לממלכת חז"י. אך בראותם שהציתו אש בהיכל לעת ערב שהיא זמן המנחה, ראו שהקב"ה משליך חמתו על עצים ואבנים, ומיד שמחו שמחה גדולה ואמרו מזמור, וקבלו נחמה. כי בזה ראו שיש תקומה לממלכה.

עוד הוסיף מהר"י שם: 'נראה לעניות דעתי ששמעתי ממורי ז"ל טעם אחר, שבמנחת תשעה באב נולד המשיח הנקרא מנחם, כנזכר במדרש איכה רביה, וביאור הגר"א (תקנ"א) הוסיף את דברי המדרש (איכ"ר ד,כח) שבאותה שעה מחה ה' עוונות ישראל, דכתיב (איכה ד,כב) 'תם עונך בת ציון'.

סיכום שני חלקי עבודת היום

נמצא שעבודת תשעה באב נחלקת לשני חלקים: בלילה וביום עד חצות - בוכים על חורבן המקדש, ועל הגלות והרעה שצמחה לישראל מאז ועד ימינו. שלא יכזיבו שיכנה הבית, ואנו עדיין רחוקים מן השכינה [ויוזכר שהכל בא בתוצאה מהעונות והחטאים].

ומחצות ואילך - ישים אל ליבו שכבר השליך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים, ומחא את עוונות ישראל. ויקום והעפר לשבת על הכסא, ויתמלא ממנוח על כל שעתה מתנוצץ אורו של משיח, ומתחילה הגאולה, ויאמר פסוקים של נחמה.

וידע שההלך תלוי בתשובה שיעשו ישראל, ומיד הקב"ה גואלם. כי אף שנאמר באיכה (ג,ח) 'גם כי אָזַעַךְ וְאָשַׁעַךְ שָׁמַךְ תַּפְלִיחַ', הרי בשחירת קורין בתורה (דברים ד,כט) 'וּבְקִשְׁתֶּם מִשֶּׁם אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּמָתָהּ כִּי תִרְשָׁעוּ בְּכָל לַבָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ'.

אבלות בשבת חזון

הנה בשבת זו, מנהג אשכנז ווילנא, וכל הקהילות, עד הדורות האחרונים היה שלא ללבוש בגדי שבת בשבת חזון, שהם כבר אחרי ראש חודש אב. ובשו"ע (סימן תקנא סא) איתא וז"ל: בשבת שחל ט' באב אין משנין ללבוש בגדי שבת ודברים שבצנעא נוהג (שם סימן תקנד סי"ט). אך האריז"ל לא הראה שום אבלות כלל והקפיד מאוד על כבוד השבת, ולכן מנהג המקובלים היה ללבוש בגדי שבת, וכן הגר"א הנהיג ללבוש בגדי שבת.

וה'חתם סופר' (תורת משה לט' באב) קיים את מנהג אשכנז שלא ללבוש בגדי שבת, מכיון שבדורות האחרונים החורבן היה חי אצלם, והרגישו את פנימיות חורבן בית המקדש, ולכן בשבת כאשר העולמות מתעלים, היו צריכים להקפיד יותר על כבוד השבת, ולא היו צריכים להראות את האבלות משום שזה היה בתוכם, ובגלל קדושת השבת ללבוש בגדי שבת. אבל בדורו, מנהג אשכנז היה ללבוש את בגדי החול, מאחר שכבר חורבן בית המקדש כבר לא היה חי אצלם כל כך, ואם היו לובשים בגדי שבת אז זה היה נראה כחוכא ואיטולולא.

ומה שהמנהג היום ללבוש בגדי שבת, י"ל להתח"ס מכיון שאנו בין כך לא מרגישים כל כך את האבלות והחורבן כפי שפעם היו מרגישים, וגם בגדי חול לא יועילו לזה... א"כ שלכל הפחות יהיה לנו את קדושת וכבוד השבת שאותה יש לנו. אולם מ"מ הגר"א הקפיד מאד שילבשו בגדי שבת, ואין חילוק בין התקופות.

אין אליהו בא בערבי שבתות

והנה, מה שכבוד שבת עדיף מבואר בגמ' (עירובין מג,ב) 'כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח', וכתב רש"י: 'שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו'. והיינו שאלהיו לא בא בערב שבת בשביל שישראל יספיקו להכין את צרכי השבת, וחזו"ן דכבוד שבת מעלתו גבוהה.

אך מ"מ ענין זה קשה להבין, דהרי כשיבוא אליהו לא תהיה זו שמחה גשמית, אלא הוא יבנה את בית המקדש שלהו אנו מצפים, וכתב הרמב"ם (פ"ב ממלכים ה"ח) 'לא נתאוו ההכמים והנביאים לימות המשיח אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה ולא יהיה להם גונגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העולם הבא'. וכן מצינו שעיקר התענוג הוא בנפש, בהא שמורת לצום בשבת תענית חלום, ואף שצריך למיתב תענית לענינותו, מ"מ כיון שהצום הוא עונג שבת בשבילו, ועיקר העונג הוא בנפש, ע"כ מותר לצום בשבת. ומ"מ כיון שהחסיר מכבוד השבת צריך לצום על זה. ומ"מ אפילו שהיה את העונג הרחוני של הגאולה, אליהו לא יבוא בערב שבת משום שלא יספיקו להכין את עצמם לשבת.

1. והיה תמיד מוסיף רבינו כי כידוע רבינו

ענינא, וכבר נעווריו למד מפי רבו הגאון נבטא, וזו חזו"ן אדלדו חזו"ן נפסטר מעווריו ממש.

וה"ל לכאורה להעיר בזה דאף שהיה יחיד בדור בנסתר מ"מ לא ס"ל כהאריז"ל והגר"א בענין זה.

2. וז"ל שם: וז"ל הארי" וידומה לו אשר מפורסם בזה צערם וכאבם על גלות השכינה וחורבן בית המקדש, א"כ צדקות וחסידות הוא לו, כי כל כך חשוב אצלם מצות עונג וכבוד שבת שמסבך חמנו רוב צער. אמנם רוב בני אדם צריכים להראות הכיפון שמצטערין על חורבן בית המקדש עד שמגיע עונג שבת בשבילו, עכ"ל.

3. שבת חזון היא מעורר רבינו כי עיקר העבודה של השבת זה כבוד השבת, דאף שמתנה אשכנז ווילנא וכל הקהילות עד הדורות האחרונים היה ללבוש בגדי חול בשבת חזון, אולם האריז"ל והגר"א הקפידו מאוד על כבוד השבת שילבשו בגדי שבת, וכפי שמן החת"ס ביאר את הענין, והיום שכבר נהגו כולם ללבוש בגדי שבת, היינו שמום שאנו כבר לא כל כך מרגישים את החורבן ולכן לכל הפחות אנו מקפידים על כבוד השבת שאותה יש לנו. ויש לציין שרבינו היה מעורר פנימיות רבות בשבת

אבלות בשבת חזון

הנה בשבת זו, מנהג אשכנז ווילנא, וכל הקהילות, עד הדורות האחרונים היה שלא ללבוש בגדי שבת בשבת חזון, שהם כבר אחרי ראש חודש אב. ובשו"ע (סימן תקנא סא) איתא וז"ל: בשבת שחל ט' באב אין משנין ללבוש בגדי שבת ודברים שבצנעא נוהג (שם סימן תקנד סי"ט). אך האריז"ל לא הראה שום אבלות כלל והקפיד מאוד על כבוד השבת, ולכן מנהג המקובלים היה ללבוש בגדי שבת, וכן הגר"א הנהיג ללבוש בגדי שבת.

וה'חתם סופר' (תורת משה לט' באב) קיים את מנהג אשכנז שלא ללבוש בגדי שבת, מכיון שבדורות האחרונים החורבן היה חי אצלם, והרגישו את פנימיות חורבן בית המקדש, ולכן בשבת כאשר העולמות מתעלים, היו צריכים להקפיד יותר על כבוד השבת, ולא היו צריכים להראות את האבלות משום שזה היה בתוכם, ובגלל קדושת השבת ללבוש בגדי שבת. אבל בדורו, מנהג אשכנז היה ללבוש את בגדי החול, מאחר שכבר חורבן בית המקדש כבר לא היה חי אצלם כל כך, ואם היו לובשים בגדי שבת אז זה היה נראה כחוכא ואיטולולא.

ומה שהמנהג היום ללבוש בגדי שבת, י"ל להתח"ס מכיון שאנו בין כך לא מרגישים כל כך את האבלות והחורבן כפי שפעם היו מרגישים, וגם בגדי חול לא יועילו לזה... א"כ שלכל הפחות יהיה לנו את קדושת וכבוד השבת שאותה יש לנו. אולם מ"מ הגר"א הקפיד מאד שילבשו בגדי שבת, ואין חילוק בין התקופות.

אין אליהו בא בערבי שבתות

והנה, מה שכבוד שבת עדיף מבואר בגמ' (עירובין מג,ב) 'כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח', וכתב רש"י: 'שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו'. והיינו שאלהיו לא בא בערב שבת בשביל שישראל יספיקו להכין את צרכי השבת, וחזו"ן דכבוד שבת מעלתו גבוהה.

אך מ"מ ענין זה קשה להבין, דהרי כשיבוא אליהו לא תהיה זו שמחה גשמית, אלא הוא יבנה את בית המקדש שלהו אנו מצפים, וכתב הרמב"ם (פ"ב ממלכים ה"ח) 'לא נתאוו ההכמים והנביאים לימות המשיח אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה ולא יהיה להם גונגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העולם הבא'. וכן מצינו שעיקר התענוג הוא בנפש, בהא שמורת לצום בשבת תענית חלום, ואף שצריך למיתב תענית לענינותו, מ"מ כיון שהצום הוא עונג שבת בשבילו, ועיקר העונג הוא בנפש, ע"כ מותר לצום בשבת. ומ"מ כיון שהחסיר מכבוד השבת צריך לצום על זה. ומ"מ אפילו שהיה את העונג הרחוני של הגאולה, אליהו לא יבוא בערב שבת משום שלא יספיקו להכין את עצמם לשבת.

רוממות הזמנים

הרב יוסף

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

ולכאורה זה צ"ב שבשביל להכין את צרכי השבת לא יבוא אליהו לבשר את הגאולה.

הנהגת ששת ימים

אולם מ"מ יש להבין קצת ע"פ דברי הגר"א ביספרא דצניעותא, שבשעה שהעולם נברא הוא היה עולם ה'תהוה', והוא משום שכל יום היה אז הנהגה משלו כדכתיב (דה"א כט,יא) "לֶךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבֹּרָה וְהַתְפָּאֲרָתָ וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ לֶךְ ה' הַמְּמַלְכָּה", וכל יום נברא בהנהגה שלו, היום הראשון נברא בגדולה והיום השני בגבורה וכו', אבל זהו בעצם מה שנקרא ה'תהוה' שאין בזה סדר, ושום חיבור בין הנהגה אחת לחברתה. ולכן העולם לא היה יכול להתקיים בצורה כזו. ואיתא בחז"ל שהקב"ה היה בורא עולמות ומחריבם, משום שאם היה שייך שהעולם יתקיים במידה אחת, וכל יום רצה להנהיג את העולם במידתו. ויענין מה דאיתא (חולין ט,ב) שהלבנה באה בתביעה לקב"ה, רבש"ע אפשר לשני מלכים שיתמשו בכתר אחד אמר לה לך ומעטי את עצמך, שזהו התהוה האמיתי שאין שום סדר לדברים.

שבת מקור הברכה

עד שבאה השבת, שלשבת אין שום כח עצמי, כמו שאר ההנהגות, וזהו שאמרנו 'לית לה מגרמה כלום'. וכדברי האבן עזרא' שלפי חכמת המזלות יום השבת הוא יום רע, ולכן יש כאלו שאינם עובדים בו באדמה. והיאבן עזרא' מבאר שלכך יש את השבת בשביל להגן מיום זה. ולדברינו, הטעם הוא שלשבת אין מול טוב משום שלית לה מגרמה כלום, ומהותו יום זה שמקבל בשביל להשפיע לשאר ימות השבוע - כי היא מקור הברכה, וביום זה הכל חוזר לשורשו. וע"כ אף שנאמר 'ויכל אלוקים', ויברך", ויקדש" וכו', מ"מ לא נאמר בריאה בשבת, בגלל שאין לה עצמיות. וכן כתב רש"י (שמות כ,א) ויקדשוה - ברכו במן לכופלו בשיש לחם משנה, וקדשו במן שלא היה יורד בו. ולכאורה קשה מה קדושה יש במה שלא יורד מן בשבת, אלא כיון שהשבת לית לה מגרמה כלום, על כן מה שלא יורד מן בשבת הוא מפני שהיא מתקשרת בשורשה למעלה ומכינה את הכל, ורק לאחר מכן בימות החול היא בפועל מקור הברכה של כל השבוע.

מקדש השבת

וכל זה יבואר ע"פ הגר"א בשיעיה, בהפטרה של

לו שום מציאות מצד עצמו. וכן הוא בשבת שש"י שאין לשבת שום עצמיות זה סידר את כל העולם, וע"כ היום נכנס אצל מעולם התהוה לעולם הקדמונים, וכדכתיב בספר 'שערי אורה' שבשבת הכל מסודר במקומו, ולכן אז יש חיבור בין ישראל לקב"ה, ואדאיתא שקוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא. וע"כ איתא בהגר"א שבשעה החמישית אדם הראשון נכנס לגן עדן, שש כבר התחילה השבת, וכמו שכתבו ביח"י אדם' שאז מתחיל להתנוצץ קדושת השבת. ואם אדם הראשון לא היה חוטא, היה יונק לשבת בשלמות, ובכך העולם היה מגיע לתקומו השלם. מאחר ששבת קדושה היא שורש הכל, אלא ש'אכלת פנה', והיינו בוסר, ששעה התיקון קודם היום, ואינו שער הכוונות דרוש ר"ה דרוש א ברוך והיינו שהקב"ה את קדושת שבת בזמן שהיה עדיין חול והנהגת ה'תהוה', וזהו החטא, ולכן נשאר בלבול בעולם, ונשאר התהוה.

7. ושמה לפי"ז ש"נאָה נִפְשִׁי" קאי אף על פסוק י"ז 'תָּלַץ וְשָׁבַת קִרְאָה מִקֶּרֶן'.
8. ולכן אין בניין בית המקדש דוחה שבת.
9. ביאור הדברים נראה, כי מאחר ששבת היא גבוהה מביט המקדש, ונתבאר בדברי אדונינו הגר"א כי עיקר השכינות שלנו לשבת היא ע"י ההכנה והכבוד לשבת, א"כ

בבה ה"רבי שמואל" זצ"ל

הפרשה, דכתיב (ישעיה א, יד) 'חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדִים שָׁנָאָה נִפְשִׁי', ובפשוטו הוא דוקא בחדשים והמועדים שהם זמנים שישאל מקדשים ועושים, וכיון שהם באים מכח ישראל והם פגמו, ע"כ הקב"ה שונאם. אבל כיון שאת השבת הקב"ה מקדש, וזהו יומו של הקב"ה, לא שייך לפגום בה ושיהיה נאמר בה 'שָׁנָאָה נִפְשִׁי'.

אלא שהגרי"א מוסיף שגם בשבת יש חלק של ישראל, והוא במה שישאל מכינים לכבוד השבת, זהו חלקם בשבת! ועל זה שייך לומר 'שָׁנָאָה נִפְשִׁי'. משום שצריך לעשות לכבוד השבת, וכמאמר הגמ' (שבת קכ"ב) 'כל המענה את השבת נותנים לו משאלות ליבו' שנאמר 'וַיִּתֵּן לָהּ מִשְׁאֲלֹת לִפְדָּהּ'. היינו שצריך שהתענוג יהיה על ה', ולא כתוב 'כל המתענוג בשבת' - לענא את גופו. וכן כתיב (ישעיה נח, יג) 'וְיִקְרָאתָ לְשֵׁפֶת עֲנָן' שהשבת היא עונג ולא האדם מתענוג והמכוון בזה שהשבת עצמה נקראת עונג כי היא מקור העונג, ולא המאכל ומשתה.

שבת מעל הבריאה

והנה, יש שבת של מנוחה וכמו שהיה קודם מן תורה, והאריז"ל קורא לה 'שבת פרעה' שהיא רק לנוח מהעבודה, וזהו מה שמשנה רבינו ביקש מפרעה שיתן את יום השביעי למנוחה מן העבודה. אבל אנו כיבדנו במתן תורה את שבת של 'בית גזי' שש שבת שבתים, שהיא לא נכתב לשון זה באמת במובא בכתובים, שהרי לא נכתב לשון בריאה בשבת, אלא רק 'ויקדש'. שהשבת נשארה למעלה, ואינה בתוך הבריאה. ומה שישאל השיגה הוא רק לאחר שישאל נתעלו למדרגת מלאכי השרת בארבעה ים סוף, וכמו שאמרנו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא'. ונשארו בדרגה זו כל הארבעים שנה, כמבואר בדברי הרמב"ן (שמות טז, טז) 'שהשיגו לזיו השכינה בים, וכו', וראו שהיה שעה נתעלית נפשם להקתיים בתולדותיהם מאות האמה'. ונהנו מזיו העליון ונתעלו למדרגת מלאכי השרת שמאכלם הוא המן - 'לֶחֶם אֲפִיקִים אֶכֶּל אִישׁ' (תהלים עח, ה), וכיון שאז ישראל נתעלו למדרגה זו, בכך הם יכלו להשיג ולקבל את השבת 'בית גזי' שלא ירדו לארץ.

והיינו ששבת היא התעלות מעל הבריאה, והיא בחינה גבוהה ביותר שמגיעה מהדעת שהוא בחינה עליונה. וכן בית המקדש הוא משורש הדעת כמבואר בגמ' (ברכות לג, א) 'כל מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו, שבת

המקדש שייך לדעת שבה הכל מסודר. אך השבת היא גבוהה ממנו, וע"כ אנו מעדיפים את קדושת השבת מבניין בית המקדש. ולפי"ז יבואר דכיון שעיקר השבת היא לענג את השבת, ע"כ סבירא ליה להגרי"א שאין האבלות דוחה את השבת.

כמתו מוטל לפניו

אבל בודאי אנחנו צריכים להתבונן ולזכור את חורבן בית קדשנו ותפארתנו, מה הפסדנו. ובמיוחד בזמנים הללו כאשר רבים קמים עלינו. וברמב"ן כתוב שבשבוע שחל בו תשעה באב זה כבר כמתו מוטל לפניו רח"ל... והזכרנו כבר את דברי הגרי"א (לקוטי דספרא דצינעווא) שמשחרב בית המקדש הרי זה כמיתה, והיציאה לחו"ל כירידה לקבר, ויורדים ויורדים.

במדרש (איכה) כתוב שיש כת של מלאכים שלא מפסיקים לבכות על חורבן בית המקדש. ובגמ' בחגיגה (ה, ב) אמרו שהקב"ה בוכה, ושאלה הגמרא 'ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה' והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, לא קשיא, הא בבתי גוואי הא בבתי בראי, ובבתי בראי לא והכתיב ויקרא וכו' שאין חורבן בית המקדש אפילו מלאכי השרת בכו שנאמר הן אראלים צעקו חוצה מלאכי שלום מר בכיון'. והיינו שגם אדם שאין לו מספיק שכל ודעת לבכות, כשמתחיל להתבונן על מה הם בוכים, מיד מבין כמה נחסרנו בחורבן בית המקדש.

רק התורה הזאת

וכשחבר בית המקדש נתרופף עמדת התורה כמו שהזכרנו תמיד מהגרי"א. אבל אין לנו שיעור אלא התורה הזאת, והלואי שנמצא את מה שכן יש לנו. ורק יחידים ממש זכו לנצל את כל התורה, וכמו המעשה עם הגרי"א שזירז אחרים לרקוד בחתונה, אבל על עצמו אמר שהוא ירקוד עם המשיח שרק המשיח היה חסר לו. כי זכה למצות את התורה שיש בידיו.

וכמובן שצריך להתבונן כמה נחסרנו וירדנו מאז החורבן, ולבכות ולהתאונן על כך. לא סתם בכי אלא בכי של תיקון, בכי שמביא לשיפור המעשים וחזרה בתשובה. ואני רגיל להזכיר מה שאומרים בתוך הקינות במגילת איכה 'טוב לָקֵבֶר פִּי יִשָּׂאֵל עַל בְּנֵי־עֹרֵי, שְׁלֹא־בָאָה צִירָה בִּיאוֹר וְכִי לֹא תִכְתִּיל. אֲלֵא הַבְּכִיָּה הִיא כְּדִי לִתְקֹן וּלְבַנוֹת אֶת הַבֵּית מִחדש, וְלִזֵּה הַנְּבִיאָה אֹמֵר לָנוּ שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָאֵדָם יֵשֵׁא עוֹל בְּנֵעוּרָיו זֶה יִמְשִׁיךְ לְכָל הַחַיִּים, וּבִזֵּה יִהְיֶה תִּיקוֹן לַחַטָּאִים שֶׁגִּרְמּוּ לַחֲרוֹבָן הַבֵּית.

"שובו אלי"

הקב"ה רוצה לתת לנו, והוא מצפה שנבקש ונתחנן, וכמו שכתוב (הושע ג, ה) 'וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֶלְקֵיכֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכֶם', ישראל מאסו בשלושה דברים, והקב"ה רוצה שיקבצו מלכות בית דוד ובית

אבילות בשבת חזון

כתב ביוסף אומץ (שבת סימן תרא) דיני ליל שבת, דבבין המצרים יש לומר המזירות, בקול נמוך קצת או בניגון שאינו משמח כניגון הזולות וכיוצא, ע"כ. ובלקט יושר (עמוד רמב) כתב דהתרומת הדשן לא אמר זמירות מ"י תמוז עד אחר ט' באב.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן קיא, א) כתב: בדבר זמירות בשבת חזון להמזמרים בכל שבת, ודאי ראוי גם בשבת חזון, ואף להאין נוהגין מסתבר שאין לאסור כיון שעכ"פ הוא לכבוד שבת, כמו שאף שאין נוהגין לאכול בכל שבת בשר בסעודה שלישית מותרין לאכול אף בשבת ערב תשעה באב, וכ"כ נראה גם לענין זמירות כיון שהוא ענין כבוד שבת אף שאין רגיל בכל שבת אין לאסור.

והגרי"ת הרפנס שליט"א בספרו מקדש ישראל (בין המצרים עמוד רב) כתב לדון אם בשבת שבבין המצרים נוהגים עניני אבילות הנוהגים באלו הימים. והביא דבספר אשרי האיש (מועדים עמוד תעב) כתב דבשבת אין להכין בגדים לצורך לבישתם בחול משום אסור 'מכין משבת לחול', אך בשבת בבוקר כשלוש את בגדיו יכול ללוש בגדים אחרים מכובסים, ושוב לאחר המנוחת הצהרים יכול שוב להחליף בגדים וילבשם עד מוצש"ק, וההיתר בזה לדלידן שנהגין כהגרי"א הוה בגדר הותרה כסעודת שלמה, דלא שייך אבילות בשבת זו, ומצד מכין משבת לחול אין זה מכין דהא סוף היום הוא נהנה מהבגדים שכעת לובש.

ורבינו מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זצ"ל, דרש בשבת שחל בו ת"ב, שאנו השריש בנו הגרי"א ששב"ק 'אינה מקבלת שום חורבן', שבת קודש קדשים, יומא דנשמתא, יומא דקב"ה וכו'. ומוכח בדבריו דשום דבר אבילות אינו נוהג בשבת, [ומ"מ י"ל שרחיצה בחמין לכבוד שבת חמיר טפי כיון שנעשית עוד בערב שבת, עוי"ל דבאמת זה טעם של איזה חסידים שרחצו בחמין בערב שבת חזון לקראת שבת הממשמש ובא].

ועוד כתב במקדש ישראל (עמוד רנא) דלפ"ז רבינו ה"דרכי שמואל" זצ"ל עולה בדבשתות אלו לא נהנו מעולם שום מנהגי אבילות, וממילא שיש לומר נמי שמותר להחליף בו בגדים למכובסים אפילו שהוא כבר לבוש בבגדים מכובסים, עכ"ד. ולכאורה יש לדון בכ"ז, דכתב השו"ע (תקנב"ז) אם חל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלום בעת מלכותו, ע"כ. ובמגן אברהם (סקיד"ק) ומ"מ ישב בדאבת נפש שלא ינהוג בשמחה (רוקח ושל"ל) ולכן לא ישב בסעודת חברים ואם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה כנ"ל, עכ"ד. הרי מבואר דבערב ט"ב שחל בשבת, במבואר בגמ' דיש לבטל דבאבת נפש ולא לנהוג בשמחה, הרי דגם בשבת איכא דין אבילות.

והרה"צ יחזקאל רוט שליט"א אמר לי, דבט"ב שחל בשבת, רבינו ה"דרכי שמואל" זצ"ל הורה לבני הישיבה שלא להרים את הקול בקבלת שבת. ובישיבה בליל שב"ק, התחיל ואמר שקשה לדבר, שמצד אחד היום ט"ב, ושמא כדקדק שבת, וכך גם סיים את השיחה. ודא שרבינו ז"ל ממתי אפשר להתחיל להרגיש ולהתעסק עם האבילות בשבת, ורבינו השיב שמחצות.

1. כתב בספר בלבת אש (ח"א עמוד רלט): בתשעה באב שחל להיות בשבת נשא רבינו ד"ל דברים בליל שבת לפני תפילת ערבית דכרס, הדיבר בסעודה גדולה על כך שחלקו הקדומים כיצד לנהוג בשבת זו, ואם ללוש בגדי שבת וכיוצא בזה. אולם המשך רבינו - הריש"ש בנו 'אדונינו הגרי"א' ששבת קודש איננה מקבלת שום חורבן! 'שבת קודש קדשים' כפי שסכנה אותה בארית הגרי"א, יומא דנשמתא, יומא של הקב"ה, מקור הקדושה בעולם וכו', והוסף ברגש רב שהשבת יש בה טעמה מן הגאולה העתידה ומעין עולם הבא.
2. מרן הגרי"א שו"ת זצ"ל בלקט שו"ת מוסר (ח"א עמוד תמז) כתב דהנה ענייני ט"ב באב כשחל בשבת, בדשאר ימות שחורבנו צריכים אנו להיות את הבית שחורבנו ולרגיש צער החרבן עד שלא יעבר לנו אכול ושתה, הרי שביום שבת קדש צריכים אנו להתעלות למצב של 'בית בבנינו', ודבר זה אפשר כמובן להשיג ביום השבת שהוא יום קדושה טהור ללא אהרן, ודוקא ע"י איכילת ושתית ועונג על השבת, מתקנים ציודי הגבאי של וקראת לשבת עונג, אשר נתלית לאז תתענג על"י לדבקו ב"י ובתנ"ך ולהשיג דעת אלקים ולמדת מלכותו זו של דחיית תענית י"ל באב לאחר השבת של מדין ערכה של השבת אשר שמירת קדושתה והתענוגות בה מעלה את האדם למצב של כאילו נבנה ביה המקדש בימי, שחל בחול כיון שהפוסקים הכירו לערב ח"כ כיון שאין הוא רואה ביום חול חורבן (תענית לא), אבל בשבת בורז דהוה ע"כ כאבילתי פוסקים בישיבה מבחורים ואבירי כולל שלומדים תמיד שיעוריהם בשבת.
3. עיון מנשרי"ב שרביא מהבכור שור שחולק רק על הסיפא של הגמ' לבני לישב בסעודת חברים.
4. כתב בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סימן ח) שאלע האשכנזים המנהג בימי בין המצרים לומר לכה דודי בינוני אלי ציון, ומסיק שם שאם עושין דבר הן בדבור הן במעשה הן במחשבה למען יתעורר בקרב הקהל ויזכור ויחליט ויחליטין אז זה הכלל אבילות כפרהסיא יע"ש. ובדברי תורה מונקטש"ק (א"א אות א) כתב בשם בעל 'שו"ת קול אלהים מהרש"ם' על האשכנזים שמתורמים לכה דודי בינוני אלי ציון, וסיפר שמחזיקים עלם באזניו שמע בערוי שהיה שבת אחד שקובנו בו שדים ורוחות בעליית הגג ר"ל, עד כי הוכרחו הדורים לצאת משם, ושמעו שם בלילה בימות החול שאמרו לכה דודי בינוני אלי ציון הנהגו כאילו מתגרים בו לומר וקול, וכנהא שהסי"א נהיגם מן המזמורים יגנו על בשב"ק.
5. כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קנ) דכל מה שלמד מחצות ואילך עדיין מחשבתו עליו והורוהו בגי' בלילה ונכנסו לאכל כשהוא שותה, א"כ גם בשבת אחר חצות אסור שאיננו שומע אבילות דעצמו אלא משום אלו שאיננו שומע מושי"ת וכו' בשבת. ומ"מ בשו"ת דברי יציב (או"ח רמ"ב, כתב ע"ד החת"ס: אפשר לומר דבעו"ה"ל לא שייך הא טעמא שיש כמה שהלואי שיהיהרו וישומו מחשבתם בשעת הלימוד להבין ולהשכיל, ואדרבה אם לא ילמדו לא שחשבו וביאס לדי החלטה ושחוק וקולות ראוי ח"ל, ודי לו שאין בכוחו להתייחס הלימוד בערב ח"כ שחל בחול כיון שהפוסקים הכירו לערב ח"כ כיון שאין הוא רואה ביום חול חורבן (תענית לא), אבל בשבת בורז דהוה ע"כ כאבילתי פוסקים בישיבה מבחורים ואבירי כולל שלומדים תמיד שיעוריהם בשבת.

10. רבינו האריך לכאן בהזדמנויות שונות את תהליך ירידת הדורות הבנות התורה, ע"פ דברי הגרי"א הללו, שמאז חורבן בית המקדש ירדו וירדו עד שלא נשאר מאיתנו אלא רק 'תירוץ רב', והיה שגור פיו שגם אצלנו יש שכן מבין, והיה הוא בסך הכל בדרגה הכי גבוהה בתוך ה'תירוץ רב'... וז"ל הגרי"א: 'כי מעת שחבר הבית יצאה רוחו עטרת ראשית ונשאורו רב אמתו הוא קרב שלם בלא נפש, ויצאה לחול' הוא הקבר ורומה מסובבת עליונו וכן בדין רב עולם' האוכלים בשערינו, ומכל מקום היו חבורות וישיבות גדולות עד שנוקב הגביר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור, ומכל מקום היו עדיין העצמות קיימות שונות התלמידים הכמים שבשארל עממדי הגוף עד שנוקב העצמות ולא נשאר אלא תירוץ רב מאתנו ונעשה עפר, שחל לעפר נפשיו ואנחנו מקוין עתה לתחת המתים התעורר מעפר קומי וכו' יערה רוח מחיתם לעליו'.
11. ידוע בשער ברבים יחס המיוחד של רבינו לענין האבלות, כמו בכל ענין שהיה אצלו בדקוק עד הסוף, אך קשה עד מאוד לתאר את המצב של 'כמתו מוטל

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

הוכיחן סמוך למיתתו

חומש דברים מלא
במסורים שאמר משה
רבינו לעם ישראל. וכתב
רש"י (א,ג) שאמר
להם מוסרים דוקא
סמוך למיתתו
'מלמד שלא הוכיחן

אלא סמוך למיתה כו' ומפני ד'
דברים אין מוכיחין את האדם
אלא סמוך למיתה, כדי שלא
יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ושלא
יהא חבירו רואה ונתבייש ממנו
כו' כדאיתא בספרי'.

וזה על פי פשוט, אך מלבד
זה נראה לפרש על פי המבואר
בזוהר שביום מותו גילה משה
רבינו לעם ישראל את סודות
התורה, שהם היו דור דעה, ועד
שיבא מלך המשיח לא יהא דור
כזה, ולכן נתגלה להם כל סודות
התורה עד כמה ששייך להשיג.
וכיון שרצה לגלות להם את
סודות התורה, לפיכך הוכיחם
קודם לכן, שבלא מוסר אי
אפשר לזוז כלום, ובלא זה לא
יהיה יכול לגלות להם את סודות
התורה.

"יִרְאָתָהּ ה' היא אוֹצְרוֹ"

וכמו שאמרו חז"ל (אבות ג,ט)
'כל שיראת חטאו קודמת
לחכמתו חכמתו מתקיימת
וכל שחכמתו קודמת ליראת
חטאו אין חכמתו מתקיימת,
כל שמעשיו מרובין מחכמתו
חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו
מרובה ממעשיו אין חכמתו
מתקיימת'. שזהו ענין מהותי
ויסודי מאד, שכל האדם משיג
יותר ונהיה יותר קרוב להשיג,

1. סיפור הגאון רבי אליעזר גינזבור נכדו
של מרן המשיח הגר"י לוישטיין זצוק"ל
ששמע מרבינו שכאשר נכנס לבקר את
המשיח זצוק"ל שבועיים לפני פטירתו, ראה
אותו עומד עם חומש דברים על הסטנדרט,
ולומד בקול חומש דברים. והסביר המשיח
זצוק"ל לרבינו, שהוא עומד מפני שחושש
שמחת הכדורים והרפאות יהא ישן, והוסיף
ואמר לרבינו: חומש דברים הוא ספר מוסר.

2. במקו"א אמר רבינו בנוסח אחר על
הפסוקים של ספר דברים פטרישתי, ואיתא
דבר משה רבינו ביום פטירתו, ואיתא
בחז"ל שגילה להם כל סודות התורה, ורואים
שאיפילו הכי בא לתבוע מהם את התביעות
הפשוטות, והיינו כי אף שפשוטם בסודות
נשבים צריך לתבוע ולבקר את המעשים
הפשוטים.

3. והוסיף רבינו שכן עשה רבי שמעון
בר יוחאי שגילה ביום מותו רבות מסודות
התורה, ולמד זאת מרעיא מהימנא משה
רבינו.

4. רבינו ביאר במקו"א כי יש להוסיף על
פי דבריו ברוח חיים, שאם אדם היה מגיע
לדרגת הענוה של משה רבינו, היה מגיע גם
להשגתו בתורה, ובפשוטו זה ההיפך של
מה שהיו חושבים, שעיקר גדולתו של
משה רבינו הייתה השגתו בתורה ובנואה,
והענוה שלו הייתה פרט אחד של מדותיו,
אבל אדרבה הענוה היא עיקר מעלתו. וכמו
דאיתא בגמרא בשבט (א,טפ), כשהקב"ה בא
ליתן תורה, הסתיר את זה מהשטן, וכשחזר
השטן אחר כך, חיפש את התורה, ולבסוף
הקב"ה שלחו למשה רבינו, ושאל תורה היכן
היא, ומשה רבינו ענה לו "לא בי הוא", ובאותה
שעה אמר הקב"ה שבזכות זה התורה תקרא

כאשר נודע הדבר לרבי אברהם שמואל,
הוא פנה לעזרת אחיו הגדול מהרי"ל דיסקין,
שכיהן באותם ימים כרב העיר לומז'א.
במכתב ששיגר אליו, הוא פירט את טענות
שני הצדדים ואת הפסק שהוציא. המהרי"ל
דיסקין שנזכר לראות כי פסק הדין אמת,
שיגר איגרת אל ידידו הגאון הזקן מבריסק
ובה כתב: לדעת, יפה פסק אחי, אבל היות
ומן הנמנע שגברא רבה כמוהו לא יכוון את
ההלכה ח"ו, שהרי "אלוקים נצב בעדת קל",
מן ההכרח להסיק שבהגשת הטענות לפניו,
בוצע מעשה רמאות וערמומיות. אני מעיר
- כתב המהרי"ל, שהשניים עשו קנוניה
ביניהם והתחלפו בטענות. התובע הציג
עצמו כנתבע והנתבע כתובע, וכך הופיעו
בפני הרב אצל שכל הגישה לדין תורה
הייתה בנויה על שקר. במצב כזה, שיסוד
הדין מראשיתו הוא כוזב ומזויף מתוכו,
יוצא הוא מן המקובל שאין מכשלה יוצאת
בדין תורה מלפני הרבנים היושבים על
כסא המשפט, שכן לא שייך דין אמת, אם
בנוי הוא על שקר. מכאן - סיים המהרי"ל
את מכתבו - אי הדיוק שנפל בפסקו.
משקיבל הגאון הישיש את מכתבו של
מהרי"ל דיסקין, החל לחקור את העניין,
ואכן התברר כי השערתו קלעה אל האמת.

"לא תגורו מפני איש"

פחד וחלחלה אירע בעיר לומז'א - הגנרל
הפולני, הרוצח האכזר גאניצק, אשר
אימתו הייתה מוטלת על הבריות, הודיע
שבכוונתו לפקוד למחרת היום את העיר.
רבים מחשובי העיר, וביניהם גם רב העיר,
המהרי"ל דיסקין זי"ע, נצטוו להמתין לבואו,
ולקדם את פניו, 'ואבוי למי שמראהו או
התנהגותו לא ימצאו חן בעיני, מכל סיבה
שהיא' - הוסיף הגנרל לפקודתו.
אין לתאר את הפחד והאימה שהיה
לאלו שנצטוו לעמוד מול אותו גנרל,
אשר השומע את שמו בלבד היה נתקף
בצמרמורת, ואם בכל יום שבשיגרה כך,
על אחת כמה וכמה בימים אלו, ימי המרד
הפולני. ככל שנעשה המצב המדיני מתוח
יותר, כן נעשה גם גאניצק זה מתוח וזעוף
עוד יותר. כבר משעת בוקר מוקדמת, ניצבו
הללו במקום המיועד בחיל וברעדה...

ורק אחד לא חת ולא זע למשמעת הפקודה,
- היה זה המהרי"ל דיסקין, שבשלוות נפש
הוסיף להסתגר בחדרו, ולא פסק מלימודו.
רק משנתורו כשלישים דקות לפני השעה
היעודה, עטה הגאון עליו את חליפת
השבת, ויצא עם משווא אל חזית בית שער
הפלך - המקום שבו נצטוו להמתין. והנה,
ככל שהתקרב הזמן הנקוב, גברה אימתם
של הנאספים שם, ובייחוד ראשי העדות
והכמרים, ובעוד עצמותיהם של הנאספים
רועדות מפחד, ושיניהם נוקשות דא לא,
נותר המהרי"ל שליו במקומו, והמתין כמי
שעומד וממתין לפיזור העננים בשעת
קדוש הלבנה. שלוות רוחו עוררה את
התפעלות הנוכחים, ומששב לביתו, נשאל
כיצד הצליח לשמור על קר רוחו, ענה
המהרי"ל לשואליו: ככל המצוות, כן גם את
מצות "לא תגורו מפני איש", יש לקיים בכל
רמ"ח איברים ושס"ה גידים. ואם כן, ממילא
הרי אין סיבה שיחול המגור והפחד, את ה'
בלבד יש לירא, ולא מפני בני אדם!

ונתתי פגריכם בפגרי גלולים...

מרן הגר"י זי"ע אי"ה רגיל לחזור על דברי
הגמ' בסנהדרין (טג,ב) "אליהו הדיקדיק היה
מחזר על תפוחי רעב שבירושלים, פעם
אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל
באשפה וכו', מיד הוציא יראתו מחיקו,
ומחבקו ומנשקו, עד שנבקעה כריסו
ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לקיים
מה שנאמר 'ונתתי את פגריכם על פגרי
גלולים'".

הכל נשלח מהשמים...

סיפר הגאון רבי יוסף ליס זצ"ל: פעם אמר לי
מרן הגר"י זי"ע מבריסק זצוק"ל הציונים חושבים
שאם הם יירגו ערבים הם יפרדו מהם,
ויכנעו לפניהם...

אולם מצינו בפרשת דברים דכתיב בקרא
(א,מד) "פֶּאֶשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבָרִים", ואמרו
חז"ל 'מה דבורה מכה באדם מיד מתה, אף
הם כשהיו נוגעים בכב מיד מתים'. ואפילו
הכי הגויים לא הפסיקו להכות ביהודים
עד חרמה, כדכתיב 'וַיָּכֹתוּ אֶתְכֶם בַּשֶּׁעִיר
עַד חֲרָמָה... וְסִיִּים מִרֵּן זִיעָא ואמר: הרי
הערבים מכים ופוצעים רק כאשר שולחים
אותם מהשמים...

אלה הדברים - לפי

שקן דברי תוכחות

היה זה בזמן כהונתו של מרן הגאון רבי יוסף
חיים זוננפלד זצוק"ל, רבה של ירושלים,
כאשר המונים יצאו למחות, מידי שבת
בשבתו, נגד משחקי הכדורגל שנערכו
במגרש ליד שכונת סנהדריה כיום. מחאות
שנסתיימו לרוב, בספיגת מכות מידי
השוטרים הבריטים, ובמאסרם של יהודים
חרדים.

באותה תקופה, אחרי מאורעות הדמים
בתרפ"ט, נודמנה לביתו של רבי יוסף חיים
קבוצת אברכים ת"ח, והשיחה נסובה על
הצרות הפוקדות את עם ישראל, ועל דם
יהודי שנשפך בארצנו הקדושה. נענה אחד
מהם ואמר: 'כל זה לא לנו בעוון משחקי
הכדורגל בשבת'... רבי יוסף חיים קם
מכיסאו ואמר בהתרגשות: 'איני מסכים
למה שנאמר כאן שהפורענות באה על
ישראל בשל הנצעים הללו! שכן מי הם
פורקי עול אלה? - רובם ככולם משחוררי
חיילי מלחמת העולם הראשונה, אין ספק
שבזמן המלחמה אנוסים היו להתגנל
במאכלות אסורות, לחלל שבתות וכו',
וכך מתוך התפרקות התדרדרו עד לדיוטא
התחתונה. גם אחרי שחורם מהצבא,
כששבו למשפחותיהם בערי רוסיה, פרצו
'פרעות פטלורה' בהם נרצחו באכזריות
נוראה אנשים נשים וטף... עכשיו אני שואל
אתכם: מה אתם רוצים מאנשים מסכנים
אלו שעברו את כל המאורעות הללו, האם
חטאם כבד עד כדי שיש להעניש את
כלל ישראל בגללם? אלא בשל מי הרעה
הזאת - המשיך רבי יוסף חיים ואמר: 'אבל'
אשמים אנחנו...! אונתו לא הכריחו לאכול
טריפות, אונתו לא אילצה לחלל את השבת,
הורינו לא נרצחו על פנינו, זכינו להתגורר
בירושלים עיה"ק בסביבה חרדית, ולפיכך
תובעים מאיתנו הרבה יותר. ואם אין
אנחנו שלמים במעשינו ותמימם בדרכינו,
מי יודע אם לא בשל כך אנו נענשים וכלל
ישראל סובל'...

"כי המשפט לאלוקים הוא"

שני בעלי דין באו לדין לפני הגאון רבי
אברהם שמואל דיסקין זצ"ל, אחיו של
המהרי"ל דיסקין זי"ע. שמע רבי אברהם
שמואל את טענות הצדדים ופסק כפי
שפסק. פסק הדין לא התקבל על ידי
השניים, והם הסכימו ביניהם לשוב ולדון
לפני אחד מזקני גאוני הדור, שהתגורר
באותם ימים בבריסק. השנים הגיעו
לבריסק, נכנסו לפני אותו גאון ושטחו את
טענותיהם. כמובן שהם הסתיירו ממנו את
העובדות, שכבר הוכרע הדין בפני רב אחר...
אותו גאון, לאחר ששמע את טענותיהם,
הוציא פסק דינם לאור. פסק דין זה, שונה
היה מפסקו של רבי אברהם שמואל, ואותם
שני בעלי דין שקנטרניהם היו, פרסמו את
הדברים ברבים. ומכיוון שרבי אברהם
שמואל היה צעיר לימים ופסקו לא תאם
את פסק אותו גאון, רינגו אחריו ברחוב.

'תורת משה', שעם כל מה שעשה והשיג,
לא זכה שהתורה תיקרא על שמו, רק על
ידי ענוותנותו. שאף על פי שבאמת השיג
ובין את התורה, והיה יכול לומר באמת
שהתורה אצלו, בכל זאת הרגיש שלא בי
הוא, שהשגתו בתורה אינה חשובה כללום,
וכן מציו בהרבה מגדולי הדורות, וכגון **רבינו**
עקיבא איגר שכותב ולא זכיתי להבין, וה'
יפקח עיני העוורות והיו למאורות, ואפילו
בהשגות על בני דורו כותב נוסח כזה.

5. עיי"ש חז"ל: והיה הולך וגדול באת
המדורה כל עת עד שעלה בידו וזכה אליה
קודם סלקו מן העולם. בשלימות היותר
אפשרי בכח האדם לזכות בעודו בזה העולם.
כמו שמצינו במשנה תורה ב' והיה אם
שמעו שתחלה אמר לאהבה את ה' אליהם
וכו'. ותיקף לו בפסוק שאחריו אמר בלשון
מדבר בעדו ונתתי מטר ארצכם כו' שהוא
הנותן והפועל. כי התבטל בעיני עצמו
מציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת
לכן אמר ונתתי. וח"ש ז"ל שכיהן מדברת
מקורו בגונו של משה.

6. והעיר לי חכ"א שליט"א בזה כי הנה
מקור דברי הגר"א בזה הם דבריו המהד
רבי יעקב מדובנא זצ"ל בספרו אהל יעקב
(ריש פרשת דברים ד"ה והנה) שכתב ששמע
כן מפי הגר"א ממש, והמלכ"ה כתב שם
שלא מצא כן באדרת אליו, אמנם כן מצא
דברי הגאון מהר"ל מפראג זצוק"ל (בספר
תפארת ישראל פרק מג). וכן הוא בספר **שם**
משוואל (ריש פרשת דברים) והוא קאי ג"כ
על ביאור דברי המדור רבה שהביא רבינו
זצ"ל שבתחלה אמר משה "לא אבי דברים
אנכי" ואח"כ אמר "אלה הדברים", עיי"ש.
ויש לעיין היטב בדברי הרמב"ן (בהקדמתו)

מבנה ה"דרכי שמואל" זיע"א

דברים. ואפשר לומר שהכוונה בזה שעד עכשיו לא רצה לגלות להם את סודות התורה, ואמר "לא איש דְּכָרִים אֶנְכִּי", אבל עכשיו קודם מותו גילה להם את סודות התורה.⁵

ההבדל בין חומש דברים ל'ד' החומשים

והנה חומש דברים שונה משאר החומשים, ובנפש החיים (ש"ג פ"ד), עומד על כך שהרבה פעמים בספר דברים משה רבנו משתמש בלשון "ה' אלוהיך", ונתתי מטר ארצכם, וכדומה, ולא בלשון "ה' אלקינו", כאילו הוא עצמו אלוהי כלל, וביאר בזה מה שאמרו חז"ל בזהר הקדוש (פנחס רלבא) "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" שהשכינה מדברת ולא משה.⁶

ומעתה מה שאמרו בני ישראל למשה רבינו בתחילה אמרת "לא איש דְּכָרִים אֶנְכִּי", ועכשיו אתה מדבר כל כך הרבה דברים. נראה שאין עיקר התימה על כמות הדברים שדיבר עכשיו, אלא כמו שביאר הגר"א שיש הבדל בין משנה תורה לחומשים שלפניו, שבה החומשים משה רבנו כתב את הנבואה שקיבל מהקב"ה, אבל בספר דברים, הדיבור של משה רבנו עצמו, הוא בעצמו התורה, הוא דבר ה'.

וזה כוונת המדרש שבתחילה אמרת "לא איש דְּכָרִים אֶנְכִּי" ועכשיו אתה מדבר כל כך. שעד עכשיו השכינה דיברה מתוך גרונו של משה, ורק חומש זה אלוהים הדברים של משה. אבל בודאי שזה היה נבואה של משה רבינו גדול הנביאים ש'לא קם כמשה' וזה בסוף ימיו כשכבר הגיע לשיא גדלותו.⁷

תורה ודאי נצרכה לדורות

ורגיל אני לבאר בעניי מה שאמרו חז"ל בגמרא מגילה (ידא) הרבה נביאים עמדו להם לישראל נביאים כפלים כיוצאי מצרים היו השכם ושלום אלא שנבואה שנצרכה לדורות נכתבה ושלא נצרכה לדורות לא נכתבה. וצריך להבין, שהרי אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד (סוכה כחא), קל וחומר לנבואה שהיא דבר ה' בודאי שיש מה ללמוד ממנה. אלא ודאי כוונת חז"ל שנבואה שהוצרכה לדורות היינו שהנבואה נאמרה ממש אלינו, וכל הנבואות לא נאמרו רק לשעתם, אלא הנביא מדבר אלינו.

אך ק"ו בתורה עצמה שזה מפי הגבורה ממש, ויכל יום יהיו בעיניך כחדשים, וכאילו שהקב"ה מדבר אלינו. וכשקוראים בתורה את המוסרים הללו, צריכים להתעורר ולתקן את הדרכים, שכל לימוד תורה זה כאילו שומע עתה מפי הגבורה.

שאמרו השכינה מדברת מתוך גרונו של משה מחמת שלא היה הגוף אצלו מסך מבדיל היתה שכינה מדברת מתוך גרונו ממש, וע"ש עוד. ובדאי פשוט דבריו שכל נבואת משה היתה באופן זה ולא רק במשנה תורה, וע"כ כנ"ל שבמשנה תורה היתה דרגה יותר גבוהה בתוך דרגה זו, ואכתי צ"ע בזה שהם דברים ברורים של עולם, וקשה לחדש מעצמנו, וכן בסתירת דברי הגר"א ח"ו הנפח"ח צ"ע [נשכר כתב בנו מהר"ץ זצ"ל בהקדמתו לנפח"ח שדברי הנפח"ח ח"ו ע"פ דברי רבו הגר"א ז"ל ועיין בספר אמרי חן (עה"ח ח"ג סימן סא) שעמד בזה והאריך ליישב בשם גאון, וכן בסו"ס שם נמצא התכתבות בענין זה.

7. רבינו היה מוסיף כי יש בחז"ל שמשנה רבינו גדול הנביאים יאה הגואל בגאולה העתידה, כי אין כל חדש תחת השמש. והביאו רמז לדבר משה ר"ת מה שהיה הוא שיהיה. ועוד היה מרחיב רבינו בענין זה כי דרגת משה רבנו הייתה מעל העולם הזה, הוא אמר ונחנו מה, הוא הבין והרגיש שכל העולם הזה, ועצמו בכלל, אינו מציאות בכלל, כי המציאות האמיתית היחידה היא רק הקב"ה, והעולם הזה כמעט לא היה חיצונית בשבילו, מלכודת ועצמו בכלל, אינו מציאות בכלל, כי המציאות האמיתית היחידה היא רק הקב"ה, והעולם הזה כמעט לא היה חיצונית בשבילו, מלכודת ודוקא ביום האחרון הוא נקרא איש האלקים, ולא לפני זה, ועיקר דרגתו הייתה, בעונו, בהכרה שרק הקב"ה הוא המציאות, ושהוא עצמו אינו כלום. ועלייתו מדה זאת גרמה להבדל בין ספר דברים לחומשים הקודמים, שהוא כל כך התבטל לקב"ה, שהוא לא היה חיצונית כלל בין הדיבור לבין עם ישראל, והשכינה מדברת מתוך גרונו, ולכן אמר ה' אלוהיך.

רוממות דומעים

פנינים ועובדות לשולחן שבת

המשך מעמוד 4

ואמר מרן הגרי"ז:

הוא המצב בזמננו, על אף שאנשים רואים שהמרידה בה' היא לא תצלה, ובגלל הקמת המדינה אנו סובלים מרורים מהשכנים הערבים, ומידי יום ביומו נהרגים ונפצעים אנשים ה"י... וכל כלי הנשק של הציונים לא מצליחים להפסיק את הטרור, עם כל זה ממשיכים עדיין לתמוך במדינה, וסוברים שהיא ישועת ה' וגאולת ישראל, ולא מבינים שזה סכנת כליה לעם ישראל...

אלמלי נשבע ליצור

בענין זה סיפר הגאון רבי יחזקאל ברטלר זצ"ל: כשלמד מרן החזון איש זיע"א במסכת יומא והגיע למשנה המספרת שזקני בית דין היו משביעים את הכהן הגדול ביום הכיפורים שלא יקטר מבחוץ ויכניס בפנים כדרך שהצדוקים עושין, התעכב על הקושי שהביא רבי עקיבא איגר משמו של ה"פרי חדש" מה ערך לשבועה זו, הרי אם כהן גדול מן הצדוקים חשב שהיה הוא בטעות שמצות התורה היא להקטיר באופן זה, ובטוח ששבועתו בטלה מדין 'נשבע לבטל את המצוה', וממילא לא יימנע מלהקטיר על פי דרכם.

ותירץ החזון איש: מכיון שנשבע יפרוש ממעשה צדוקים, ולמרות שבפעמו הוא צדוקי, האמת תשפטהו ותשלט עליו.

כאשר התקשה הגר"י לעמוד על כוונתו של החזון איש בתירוץ זה, ושאל אותו לפרש הדברים, השיבו החזון איש במעשה כדלהלן:

בעיירת מולדתי קוסובה התגורר איש תלמיד חכם אשר משום מה נטה חיבה לציונות שעוד היתה אז בחיתוליה. כל הטענות נגד הציונים שהטחיו בפניו החרדים מתושבי העיירה נפלו על אוזן ערלה. והנה בתאריך מסוים קם והכריז: שאם ב"קונגרס" הבא לא יעלה בידו לשכנע את ראשי התנועה לשנות את יחסם לדת, יפרוש אחת ולתמיד מן הציונות...

עם נעילת ה"קונגרס" שב הביתה מאוכזב, איש לא היטה אוזן לתביעותיו, איש לא נשא פנים לתורתו, אבל היה חסר לו את

האומץ לפרוש...

כאשר אנשי קוסובה הזכירו לו מה שהבטיח, ענה: "עוד לא התייאשתי, עוד אפעל בנידון". הוא פנה במכתב קובלנא אל הרב ריינס, והלה השיב: כי אמנם צדקו דבריו, כך היא דרכם הנלווה של הציונים. תרופה אחת יש למצב, והיא שכל שומרי תורה יתאחדו במסגרת ה"מזרחי"... הוסיף המתלונן להישאר 'ציוני', וכך עלה בסופו: באותה שנה שמת מייסד הציונות נזקק האיש לניתוח בווינה, ונפטר שם, ובתור ציוני נאמן קברוהו ליד קברו של מייסד הציונות...

עד כאן סיפור המעשה, ועל כך הוסיף החזון איש: אלמלי היה נשבע שיפרוש לאחר הקונגרס היה בלי ספק פורש מן הציונות, אך דא עקא שהסתפק בהכרזה ולא נשבע...

ציון תפדה בקיום שני התלמודים

מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל רבה של ירושלים, דגל אמנם כל ימיו בבנין ובישוב הארץ, אך התנגד ליסוד שלטון יהודי בארץ ישראל לפני הגיע הזמן מן השמים, תוך כדי התגרות באומות העולם.

הוא היה אומר: נאמר "פִּי לֹךְ אֶתְנַנֶּה" - הקב"ה בהיחלוצו שהוא בעצמו יתן ויוריש לנו את הארץ ולא שאנו בעצמנו נצטרך לקחתה בזרוע.

ואף מצא לכך רמז בפסוק זה - "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה" בגימטריא "תלמוד ירושלמי". "וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָהּ" בגימטריא "תלמוד בבלי". ללמדך שרק בקיום שני התלמודים, תפדה ציון - מיד הגויים, ולא בחיל ובכח!

כששחו פעם לפני מרן הגרי"ז מבריסק זיע"א על גדולתו של רבי יוסף חיים, ואחד מבני ביתו חזר לפניו על גימטריא זו, נתלהב מרן הגרי"ז ואמר: בבריסק לא היינו מחסידי הגימטריא, אך גימטריא זו מובטחני שברוך הקודש נאמרה! ולא עוד, אלא שאף יתכן לומר שמשום כך קראו גופא לשני התלמודים בשם "תלמוד בבלי" ו"תלמוד ירושלמי"...

רוממות דומעים

"שבת - חזון"

המשך מעמוד 3

מצב של 'כמב מוטל לפניו', צריכים

להרגיש ויותר את החורבן ולצפות לישועה. וכשמגיע שבת, והקב"ה מתקרב אלינו בשבת, אזי צריכים להתבונן במעלת השבת המתנה טובה שקיבלנו - 'מתנה טובה יש לי בבית גזוי ושבת שמה לך והודיעם' (שבת יא,א). ונזכה שהדברים יהיו חיים וקיימים.

לדורות לבנות את בית המקדש או במקרה שאם יאבד כלי, אך מ"מ כך מפרש הנפש החיים. עוד היה אומר: אם לא שכתב כן הגר"ח לא היה ניתן לומר כן, הלא עשיית המקדש כפשוטו היא מצווה מן התורה, ואין נימא שעיקר הכוונה בה רק שממנה ילמד האדם לעשות עצמו למקדש, ואולם מי לנו גדול מרבינו הגר"ח נהורא דעלמא, תלמיד הגדול של הגר"א, ובפרט בעניינים אלו שהם עיקר משנתו, והוא דקדק בכל תיבה ודאי, והוא כותב אל תחשבו כו'. והוסיף שהוא מה שהביא הגר"א והאלשיך [בנפח החיים שם בהגה"ה] מבאי זאת בשם מאמרם ז"ל, ורבינו תמיד היה מציין שאלו הם דברי הגר"א בביאורו לשיה"ש (א"י), ובביאורו לתיקו"ז (קנב). ובתורה משה הלאשליך הק' האריך בזה בפרשת תרומה בכ"ס. ושכחתי בתוכם בתוכו כל נאמר אלא בתוכם, שכל אחד צריך לעשות את עצמו לבית המקדש. והיה רגיל רבינו להביא את דברי הבעל הטורים (שמות כ"ח), ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים שנושאין ונותנין דברי תורה. והיה אומר שזה מה שפירש לנו הטור הקדוש שהאחרון שהוא עיקר הקדושה, הרי שהכריזו מעליהם 'שנים שנושאין ונותנין דברי תורה', שזו היא עיקר קדושת המקדש, ותכלית המקדש - התורה הקדושה.

14. וכפי שהיה רגיל לחזור רבינו כי שבת זה אותיות תשב תשובה, שבשבת אנו רשעים לשב בתשובה, משום שזה זמן שבו אנו חוזרים ומשתייכים לזמן שלא נפגם בחטא אדם הראשון, ולכן בשבת אפשר לשב בתשובה.

הקודש, גם היא מתאבלת עמנו על חורבן הבית, וכביכול תורה

וקב"ה חד הוא, והקב"ה מתאבל עמנו.

ונראה להסביר דבר פשוט על ענין הפרוכת בארון הקודש, שהרי היום בתי המדרשות ובתי הכנסיות הם לנו מקדש מעט, ושם אנו עושים בדומה להיכל ה' שיש בו את הקודש, שאנו מקריבים ומזבחים ועובדים לקב"ה, ומקדש זה בבית הקודש מתפללים ומקריבים "לחמי לאשי" בתפילה ולימוד התורה הקדושה שעדיפה מהקרבנות, ואחרי הפרוכת מונחת התורה בארון הקודש, ושם אנו עושים אותו כביכול לבית קדש הקדשים, שבו מונח הארון והלוחות עם ספר התורה שבצידו, והרי הפרוכת ממש בתפקיד זה להבדיל לנו בין קדש לקדש הקדשים - לתורה הקדושה. ולכאורה זה הטעם שנשרש המנהג לצייר על גבי הפרוכת אריות עם ציור של לוחות הברית, משום שזה דומה לפרוכת בבית המקדש שהיתה מצוירת מעשי רוקם עם אריה ונשר, ואנו לזכר זה ולהרגיש הרגשה זו מציירים את האריות וכו', והכל ניתן לנו להרגשת הקדש והמקדש - "ואהי להם למקדש מעט".

ועל הפרוכת נאמר בה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים", ובלי ההבדלה אין קדש ואין קדש הקדשים, ולכאורה נראה פשוט שכל העשר קדושות המבוארות במשנה בכלים, הכל בנוי על הבדלה הראשונה, והיינו על הפרוכת המבדילה בין הקדש לקדש הקדשים, ומשם נמשך ויורד כל הקדושות עד לקדושת ארץ ישראל, ובחורבן - בהורדת הפרוכת, הפסיק כל ההבדלה בין הקדש לקדש הקדשים, ובוה בעצם אין גם קדש, כיון דאין קדש בלי קדש הקדשים. ולכן בזה הוא תמצית החורבן, דמשהע שאין את קדש הקדשים, אין לנו קדש ולא אולם ולא עזרות וכו', והכל תלוי במציאות הפרוכת כי היא המבדלת למקום השראת שכינתו ית"ש, ואם אין זה מקום מיוחד השראת שכינתו שם, אין כבר כלום, כי החלק של עם ישראל (קדש והעזרות וכו') הוא רק מכה מקום השראת השכינה, ואם לשכינה אין שם מקום, הרי שבוטל כל מהות הבית. ובגמ' בגיטין מבואר דטיטוס הרשע נטל זונה ועבר בעבירה בתוך קדש הקדשים, ואח"כ גידר את הפרוכת והיה דם מבצבץ ויוצא ונסבור הגר את עצמו. ונראה שטיטוס המהריב בא בדווקא לגדר את הפרוכת, כי זהו כל תכלית החורבן שאין לנו את ההבדלה בין הקדש לקדש הקדשים, וממילא הכל נפרץ. וגם הדם שהיה מבצבץ ואף דווקא משה, כי שם כביכול שורה שכינתו ונכבד.

ושבו מצאתי כדברים האלו במהר"ל (חודשי אגרות גיטין נו), אחרי שהרחיב במהות קדש הקדשים והייחוד השלם של ישראל לקב"ה עם התורה, עיי"ש בדברים נפלאים, ואז ביאר ענין הפרוכת וז"ל: "יש כאן דבר עמוק עוד למה נעשה נס זה להיות דם מבצבץ דוקא בפרוכת עד שהיה כאן שפיכות דמים בפרוכת בפרט, וההפך שהיה היה מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים, וכל דבר שיש לו גדר והבדל, בבטול גדרו שלו נחשב אילו בטול לגמרי כאשר בטל גדר הדבר, ולכן נעשה נס זה בפרוכת והיה יוצא דם להראות קדושת המקדש שנחשב בטול הקדושה על ידי בטול הפרוכת, שהיא הבדל וגדר של קדש הקדשים, ונחשב זה יותר משפיעת דם כי קדושת הפרוכת קדושה נבדלת לגמרי. והיה סבר שהגר את עצמו כי הרשע היה חושב שהוא יתברך כח בגשם ובוה הרג את עצמו מעל". והדברים נכונים.

ולכן הנהיגו לנו חכמינו להסיר את הפרוכת, כי בזה מטבאים את החורבן הגדול כביכול אין מקום השראת השכינה במקדשי מעט שלנו, וגם אנו אסורים ביום זה בלימוד תורתנו הקדושה, - כביכול כשאין פרוכת אנו אסורים גם בלימוד התורה המשמחת כל לב, ומחברת אותנו לנותן התורה. וכמה העמידנו רבינו על כך, כי הלב מכוון כנגד קודש הקדשים, וכשאנו יודע לכוון את הרוחות כיוון אל לבו, כי הלב הוא קדש הקדשים. ובשיחות האחרונות בחיינו הרחיב רבינו על טרפס הכבד, שהוא הדופן המבדילה בין הלב לבין שאר איברי הגוף, כי אף שהכליות יועצות וכו' ורבי עקיבא אמר תורתך בתוך מעי, אבל יש את הטרפס, ששומר על לבנו שיהיה קדש הקדשים. ואם זה לבד המוסר הנורא שמלדנו - "מכל משמר נצור לבך", שהקב"ה לבן של ישראל, ורק שמירת הלב, לסגור את הפרוכת בפני כל הרוחות החיצוניות, - "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" - וכעת שנפרצו העזרות רח"ל בכל התחומים, אבל הלב עם כל העשרה עמקים שלב, כמו שהיה חוזר רבינו, - על זה נשומר מכל משמר, שהוא כנגד קודש הקדשים.

בימינו

להלן נקודה חדשה שנתבארה לן בדברי ומדברי רבינו מרן הידרכי שמואל זיע"א; רבינו היה מביא תמידין כסדרן את דברי המדרש, 'אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורת כביכול נמכרת עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתי לך יחידתי היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאנה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלם שאני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש'.

והביא זה הרב הרמב"ן (ריש פרשת רוממה) הדמקחן הוא המשך מעמד הר סיני, והכבוד ששכן עליו בגלוי בהר סיני שכן בו בסתר בתוך המשכן, והרמב"ן סיים שם 'והמשכיל יבין'. ורבינו התעורר מזה מאד דהמשכיל מבין כי המשך מעמד הר סיני הוא רק על ידי "ושכנתי בתוכם", ואין מציאות שיהא את התורה בישראל בלי שהקב"ה שוכן בתוכנו.

ומעתה נקמטת רבינו באחת משיחותיו בשנתו האחרונה, הרי עד כמה שלפרוש ממנה איני יכול, וליטלה ממכם גם איני יכול, אי"כ מה באמת המציאות של החורבן, שמחד נשארו מקבלי תורה ומאידך אין לנו את השראת השכינה, והרי אמר הקב"ה שאני יכול להניחה בידכם לבד, וגם איני יכול לטלה ממכם. והוסיף ואמר, הדבר צריך ביאור גם לאחר ביאור הרמב"ם הגר"א על הפסוק "מלכה ושריה בגוים אין תורה", דחסרה התורה מישראל, עדיין אנו מקבלי התורה, ואף שחסרים לנו ההשגות ועומק הדברים, אבל אנו מצויים בכל התורה כולה. והעמיד הדבר כקושיא. וביאר על פי מה שהיה שונה וחוזה על דברי הפרקי היכולת הנוראים; "א"ר ישמעאל כך אמר ר'ע משום ר' אליעזר, מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון, תורה נתנה הדרה לא נתנה, ויקרה גדולתה ותפארתה שלה אימיתה פחדה ויראתה עטרת גאותה וגאונה זוהי ויותה עזה ועיוזה ממשלתה וגבורתה לא נתנו עד שנבנה הבית האחרון ושרתה בו שכינה". והוסיף עוד למשי"כ היכולת שם בהמשך [פרק לא] דהחכמים בבית שני כביכול כפו לקב"ה לגלות את עומק התורה שבע"פ, ותמיד היה מתבטא שקשה לו להוציא את זה מהפה...

ומעתה ביאר רבינו שזה גופא התשובה להערה הנ"ל, כי השראת השכינה היא בתוך התלמוד הקדוש, כי אם אין השראת השכינה אין לנו את המשל, ומחויב להיות פתרון לגלות. 'ומזה זכינו לתלמוד הנורא נוראות וכל היתחא דיליה, ובגמרא קדושה 'אמר אביי' 'אמר רבא מונח הגילוי שכינה, ונשאר המשל שהלפרד ממנה אי אפשר, - והדברים נוראים! וזה מה שאמרנו חז"ל 'מיום שחבר ביהמ"ק אין לו לקב"ה אלא ד"א של הלכה בלבד', כי שם הוא מקום השראת השכינה בפועל.

ואם כן, אף שמחד גיסא יש גילוי שכינה, אבל זה מציאות החורבן שאין השראת השכינה בגלוי, והיה צריך חוזר כסדר, כי קודם לחטא אדיר"ה לא היה צירין לבית המקדש תוך מחיצות, אלא בכל מקום בעולם היה גילוי, ואחר החטא נצטמצם לתוך מחיצות, ואחר החורבן, אין מקום לה, - רק בתוכו של כל אחד ואחד.

והוסיף עוד, כי גם בביהמ"ק מקום השראת השכינה הוא במקום התורה, בקדש הקדשים מקום הארון והלוחות, והוא המקום בביהמ"ק שאנו מן המדה, כי זה השראת השכינה ואינו שייך לגבול ומקום, ו"בין שדי ילין" היינו על הפרוכת, ששם הוא מקום השראת השכינה.

והבדילה הפרוכת לכם

ויש להוסיף. דנהג על הפסוק "עשה ה' אשר זמנ" בצע אמרתו אשר אנו עושים ימים קדם", ובהז"ל [בזה"ק] בביאור "בצע אמרתו" שהקב"ה בצע פורפורין דיליה, וכביכול השכינה הקדושה מקרעת בגדיה עמו ומתאבלת על הקדש והמקדש, ואנו לזכר זה עושים בת"ב שני דברים, א. לא לובשים טלית ותפילין עד מנחה משום בצע פורפורין דיליה. ב. מורידין הפרוכת מהארון כמש"כ הרמ"א. ובוה אנו מסמיכים וכביכול התורה הקדושה המונחת בארון

במשנתו של הגאון הגדול רבי זאב שפירא זצוק"ל

כ' י

ארחותיך "דרך" זה הנגלה 'אורח' זה נסתר, "ארחות עקלקלות" וכשמכוונים בכל דרך לשם שמים יש סייעתא דשמיא ב"ארחות".

כשיצאים מהבית מדרש חייבים להיות מחוברים לתורה, וכמבואר במסילת ישרים, וכמה אפשר לאבד בשעה אחת כל עליות הזמן, בדור הקודם ידעו אלה שזכו להיות עם ר' חיים עוזר, ר' שמעון, ר' ברוך בער, היו מברכים היכן הם נופשים ומחזרים אחריהם זה היה בין הזמנים... ושמעתי ממור"ר (שליט"א) [מרן הגרמ"ד זצוק"ל] שמרן ר' ברוך בער אמר למרן הגרמ"ד ז"ע על איה מקום נופש שיש שם אור טוב, שאלו מרן הגרמ"ד בתמימה מהיכן נהיה הוא מבין על 'אורחים'... אלו ר' ברוך בער שהוא רואה ששם הסברות שלו יותר צלולות! זה המהרה של בין הזמנים... וזה בדברי הרשות, על דברי איסורים אין מה לדבר כלל....

ויש עוד ענין, 'בן תורה' הוא תמיד 'בן תורה', ויש לו הנהגה ולבושים ודיבור, מחשבות ורואה כ'בן תורה', וזה בין בזמן ובין בבין הזמנים, יש ברמב"ם בהלכות דעות פרק של הנהגות בני אדם, ופרק נפרד על הנהגות של אדם, תורה, ומי שעושה כן הרי הוא מקדש השם ומי שאינו נוהג כך זה חילול השם כך כותב שם הרמב"ם.

וכשיצאים לרחוב צריך שמירה מעולה. ומרנא הגר"ח מוואלאזין אמר שצריך להקדים תפילה לפני שיוצאים למקומות של חשש, והמפקח על מעשיו הקב"ה עוזרו. זהו הזמן של בין הזמנים, וכשכין הזמנים טוב, יש תקוה שהאלול יא טוב והכל ימשך, אין הפסקה בתורה! ע"כ בדבריו. וימי 'בין הזמנים' במחיצתו הלוא היו כולם קודש לחידוש התורה, זה היה מנהגו של השנים באשר במשך הזמן" מאצא את זמנו הפנוי להקדיש לכתובת חידושי ומערכותיו, ובייחוד באשר לא הורגל במלאכת הכתיבה בעצמו והדבר היה קשה עליו בארוכה, אלא היה יושב ומכתב" אל תלמידי מיוצקי מימיו, וכך נכתבו להם ספריו הגדולים שזכינו לארום ורובי תורתו אשר עודנה בכתובים. וכן במשך כל שבועות 'בין הזמנים' היה יושב למולו תלמיד ובמשך שעות על גבי שעות היה רבינו מוציא מפיו את חידושי תורתו, דבר דבור על אופנו, מדוקדק במשקל ובמשמרה בחסירות ויתירות, היכן יא "פסק" והיכן 'נקודה', מה בראשי תיבות ומה לפתוח... הוא יושב ומעייני נובע כקורא מתוך הכתב, וכך אין אחר יום את כל תורת הזמן האחרון...

כמה אהבת תורה הייתה שוררת בחלל הבית באותן שעות יומם וליילה, וכך סיפרו אותם שזכו לכתוב לפניו, כשסיימנו לכתוב 'מערכה' אזי היה ניגש רבינו ומוציא מאורנו את בקבוק היין [ג' עדן] המסורתית שנקנה על ידו בחנותה של אלמנה בכדי לשמחה, ושלא יהא במגע יד נכרי כלל] ושותים יחדיו 'לחיים' לשמחת גמרה של תורה! תלמידו יד"ש הגר" משה זרזק שליט"א הטיב לתאר זאת בדבריו הספדו באמרו, כי כשסיימנו לכתוב סימן, ומפיו ייקרא אלה, רבינו אחוז בידו את הדפים ברט, כמו שמחזיקים תינוק בן יומם, ברגש ובשמחה, בזהירות מופלגת, הגה היה ילדי רוחו, תורה שבעל פה שהפכה לתורה שבכתב, כאומר "בני אתה אני היום לידיתך"... ובאורי שררה התחושה של המשך הכתוב "שאל ממני ואתנה"...

באחת הפעמים הוכתבה מערכה גדולה בעלת התנאי ביבמות, במשך מספר ימים ישבו הרב והדברים

שקולה הריגתם להתאבל ולהתעפרה, כשריפת בית אלונינו האולם והבירה, וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה, תחת כן היום לויית אעוררה... על חורבן מעט מקדשי ומדרשי התורה! (קינה תן ראשי מים). בהתקרב יום המר בו נשתומם על חורבן פועלים, אמרתי לנפשי אבל יחיד עשי לך, על חורבן מקדש התורה אשר נבנה בלבבו של מור"ר הכ"מ, שנשרף באחי שאת בירח כסלו, בעת הדלקת הנרות כבתה המנונה הטהורה, ועדיין אנו מבכים בכל יום את הקרע שאינו מתאחה על רבו שלימוד תורה, יחד עם כל בית ישראל הכובים את השריפה אשר שרף ד' במיתתו של צדיק השקולה כשריפת בית אלונינו.

הנה היו דברינו אמורים באכסניא של תורה נכבדה זו, אחר ההסתלקות לרומם זכרונות מחיי תורתו ויראתו, ומאז רבים וטובים אמורים נסה עלינו אור פני רבינו זללה"ה, לעורר הלבבות לחשקת התורה, אצילות הידיעה, הקדושה הטהרה ותפארת המידות. וכאשר בכל שבוע ושבוע נוספים עובדות ומעשים מפעמים אודות רבינו ותורתו, ושלימותו במ"ח קניניה שמנו חכמים במשנתם, על כן אמרתי אשובה ואטבול קולמוסי בקסת הדמעות, לזכרון עולם הביכל ד' ולעילוי נשמתו הטהורה.

'ימים ידברו' - באשר אנו עומדים בירח מנחם אב, ימי האבלות על חורבן בית קדשינו ותפארתינו, ולאחרים ימי 'בין הזמנים' הנהוגים להבדיל תורה ליתן ריווח בין פרשה לפרשה, זאת אזכרה ותשוח עלי נפשי, בערבו של יום תשעה באב, האסור בתלמוד תורה מחצות היום רק בדברים המתיריים, היה אומר לבני שיעורו בעת השיעור האחרון ביום שביעי באב, כי הרוצים לקבל עליהם עול תורה יבואו להשלמת הענין האחרון שעסקו בו, בשיעור שיתקיים במענו עד הזמן המותר בתלמוד, וכך ומוצא יום ועד מן חצות, שהיה מעט קודם השעה אחת בצהריים, וקולו נשמע בתלמודו, בעריכת שפתיים ובפלפול התלמידים, ועל פניו נהוה דאורייתא שזכינו להשלים חוקינו אף ביום זה שרבים בטלים בו מן התורה. ואב עסקי בשיעור האחרון של זמן הקיץ, טרם נפרדנו ממנו בני השיעור הגבוה, היה מערב לנו 'קב חומשין' כדרכו מידי תקופה במשך השנה, ונושא דברי התעוררות לקראת ימי בין הזמנים הקרבים ובאים, וכה היו דבריו בברכת לבבו הטהור [מועתק ממחברתי ד' במניא תשס"ט - שיעור אחרון] ולואי יהיו לדובב שפתותיו בקבר -

בכל בין הזמנים צריכים שמירה מעולה אבל בפרט בין הזמנים דאב. קבלת עול מלכות שמים מחויבים בכל יום, ואין יום שאין צריכים לקבל בו עול זה, ואם לא כן הרי הוא פורק עול רח"ל, ו"בין הזמנים" נוסד כדי שיהא הגוף מוכן ללימוד התורה, לה"צלילות דשמעתא", ויש על זה סימן בשו"ע בסיון ו"ל"א שכל כוונתו יהיה לשם שמים" כל צרכי הגוף צריכים להיות לשם שמים, ואפילו דברים טובים מאוד צריך לעשותם לשם שמים וצריך לעיין בכל סימן זה ולדעת אותו!

כל היבין הזמנים הוא עבודת ד', "שרים דרכי ד' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" באותו המעשה יכול להיות "צדיקים ילכו בם" ויכול להיות "פושעים יכשלו בם", בכל הענינים של היתר - דבריו הרשונים, צריך כוונה לשם שמים. ושמעתי מדורי רב רפאל פשט (אולי מהגרמ"א) "בכל דרכיך דעהו והוא יישר

על חסרוננו בחיי האבל, ופשוט שגם באבילות החורבן אין עיקר האבילות ההשגה במעלת בית המקדש, אלא הצער על חסרוננו בחיינו.

והענין מפורש במגילת איכה שהיא נבואת קינה שנחנא רימיה, כמבואר בחז"ל שהיא המגילה שקרא המלך יהויקים (רימיה פרק לו), ואין בפרקים הראשונים כמעט זכר למעלת בית המקדש וחסרוננו, אלא כולם קינה על צערה של ירושלים העיר רבתי עם, ועל יסורי שריה ואנשיה, ולמדנו שזוהי צורת האבילות והקינה על חורבן בית המקדש.

ובאבילות על החורבן יש עוד בחינה, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין קדב), מעשה מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו. ובאיכה רבתי פירשו חז"ל שבכה על חורבן בית המקדש, ולפ"ר השמיענו חז"ל שהיה כ"כ עצב על החורבן שנתעורר לבכי מבכי האשה.

ונראה לבאר באופן אחר, דבגמ' שם איתא ודמעתה על לחיה כאשה שבוכה על בעל נעוריה, וצ"ב מנ"ל לגמ' דהכונה לאבל כזה. ונתעוררתי לבאר ע"י מעשה שראיתי באשה צעירה שבעלה נפטר ונשארה לבדה עם יתומים קטנים ואחר זמן עדיין בכתה במרירות לב גדולה, ואמרה; איני בוכה על חסרוננו בעלי אלא על מה שקרה לחיי שאיבדתי את כל הטוב והשמחה. והבנתי שזוהי שפירשה הגמ' דמעתה על לחיה דהיינו צער תמידי, ואפשר לפרש שהיינו מעשה דר"ג שהאשה לא בכתה על בנה, שהרי גזירה על המת שישתת, אלא בכתה על חייה שחסרים כל שמחה בלעדיו. ונתעורר רבן גמליאל לבכות על החסרון בחיינו מחמת החורבן.

וזו האבילות המחוייבת בתשעה באב, להתבונן בחיינו שהשאירה לגדול בתורה ולחנך הצאצאים לתורה בטהרה באה בקושי ודחק, וכל המציאות הכואבת של השפלת התורה ובנייה אינו מציאות טבעית, אלא הוא אסון שקרה לחיינו מחמת חורבן הבית, ונתבונן כי על כי אין אלקי בקרבי מציאותי הרעות האלה, ובוזה נתעורר להתאבל על חסרון המקדש בחיינו.

אלא שכיון שמציאות זו של השראת השכינה וכבוד ה' בתוכנו נראה רחוק ממציאות חיינו, לזה תקנו לנו חז"ל הכנה באבילות תשעה באב, דאיתא בגמ' (תענית לב) אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגה של רבי יהודה ברבי אילעאי, ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל, ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו. וכתב הרמב"ם (הל' תענית פ"ו) וכוזה ראוי לחכמים לעשות או קרוב לזה. וכתב בתרומת הדשן (סימן קנא) והובא בביאור הגרי"א (סימן תקנב ס"ז) שבסעודה המפסקת

מחות האבלות על חסרון המקדש

בגמ' ב"ק (נטא), איתא; אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי אשכחיהו דבי ריש גלותא אמר להו דקא מאבילנא על ירושלים אמרו לה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה אתיה וחבשהו, עד שהוכיח שהוא גברא רבא. ופירש רבינו רה"י צ"ל טענת דברי ריש גלותא שמי שאינו עמל בתורה הרי שאינו משתדל לזכות לקרבת ה' שבידינו להשיג, ומה לו להתאבל על חסרון ירושלים.

והנה חז"ל תקנו כמה תקנות זכר לחורבן ולא חששו ליוהרא, ובכל סעודה תקנו לומר הפסוק "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי" שמשמעו שבלא זכרון ירושלים אין לנו את כח הימין ואת כח הדיבור (כמבואר במצודות דוד), ולמה אינו יוהרא.

והביאור הפשוט בזה, שהזכירה והאבל חלוקים זה מזה, שהזכרון הוא הידיעה שחסר מאתנו את החיים האמיתיים ומציאות החיים האמיתיים הם קרבת ה' ועבודתו [ולכן הוזכר שם ירושלים דהיינו מקום החיים הסמוך לשכינה]. ומי ששכח עיקר זה תשכח יד ימינו וכח דיבורו, ובלא זכרון זה כבהמות נדמינו. אבל האבלות שייכת רק בדבר קרוב ויקר לאדם שאבד לו, והרגשה זו כלפי בית המקדש שייכת רק לתלמיד חכם שמהות חייו קירבת ה' והשראת השכינה, וחסרון בית המקדש הוא חסרון במציאות חייו.

ובגמ' תענית (דף ל, א) כל מצות הנוהגות אבל נוהגות בתשעה באב וכו', כלומר שאף שבשאר הימים סתם אדם אינו ראוי להתאבל על ירושלים והוי יוהרא, אבל בתשעה באב האבלות שייכת בכל איש מישראל. ומבואר שדוקא ביום תשעה באב ששפך חרונו על עצים ואבנים מתגלה עוצם האהבה והשייכות בין עם ישראל לקב"ה, ומבואר זה בדברי חז"ל ביומא (נדב), שכשנכנסו אויבים להיכל ראו הכרובים מעורים זה בזה והוציאו לשוק וכו' ואף שהיה נס להרע [כמו שכתב הר"י מיגאש] מ"מ נתגלה עוצם החיבוק והדיבוק של עם ישראל בקב"ה, שאף כשהמקדש חרב והכרובים כביכול בשוק עדיין חבוקים ודבוקים זב"ז.

והנה אדם שעיקר מגמתו ורצונו לתענוגי בשרים אינו שייך לקרבת ה', ובדאי שאינו שייך באבילות על חסרון השכינה, אך גם בני תורה מבקשי ה' ליבם כאבן, ואינם חשים אבלות ביום שאבדו את קרבת ה' ואור פניו. וסובת הדבר היא - ההרגשה שביט המקדש מרומם מאיתנו ואין לנו השגה בו, אך הרגשה זו טעות היא בהבנת מהות האבלות, ונבאר;

כידוע נצטוונו לנהוג באבילות כשמת לאדם קרוב ממשפחתו, וכבר כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' אבל) כל מי שאינו מתאבל כמו שצו חכמים הרי זה אכזרי, ומצות האבלות אינה להתאבל על מעלת המת אלא להצטער

אין צריך חליצת נעליים, כיון שעדיין לא נכנס תשעה באב, ומה שיושבים על הקרקע משום דסעודה זו דמיא לסעודת אונן, דמקמיה אבלות היא, כדאיתא ברבי יהודה שישב כמתו מוטל לפניו.

ומה שתקנו לראות בערב ת"ב לבכות ולנהוג כאילו מתו מוטל לפניו, קשה, וכי ערב תשעה באב חמור מתשעה באב. ועוד צ"ב מה שכתב תרומת הדשן דמקמיה אבלות היא, משמע שכל ניהוג האנינות הוא משום שצריכה להקדים לאבלות, וצ"ב.

ולפי מה שביארנו שהאבילות היא הצער על חסרון המת בחיי האבל, יבואר הענין היטב, שהרי מבואר בגמ' (ברכות יזא), דכשמתו מוטל לפניו אף שהוא תוקף הצער, אבל עיקר דעתו וטרדתו לטפל בצרכי המת ומצטער בשביל המת, ואילו אבלות היא אחר שסילקו את המת, ואז פנוי האבל להתבונן שהמת נחסר מחייו ולהתאבל על כך.

ולפי"ז עיקר הנהגת האבילות בתשעה באב אינה כמי שמתו מוטל לפניו, שהרי כל מציאות בית המקדש הוא לצורכנו שתשכון השכינה בתוכנו ואין בו חסרון מצד עצמו. [ואפשר שגם המקדש חשיב כמת מוטל לפניו דוקא קודם תשעה באב, כשעדיין לא נחרב, אבל השכינה גלתה, וכמאמר חז"ל 'קמחא טחינא טחנת'] והנהגה השייכת על חורבן בית המקדש היא האבילות על חסרון בית המקדש בחיינו.

ואף שאין שייך אנינות על חורבן בית המקדש, תקנו חז"ל בסעודה המפסקת לראות כאילו מתו מוטל לפניו, משום שזו ההכנה הנצרכת בשביל אבלות בתשעה באב, וכמו שכתב בתרומת הדשן שהאנינות מקדימה לאבלות, דרך על ידי מה שמרגיש כאילו מתו מוטל לפניו דהיינו שהחסרון נמצא במציאות, מזה יגיע להרגשת האבילות והצער על מה שנחסר ואבד, ולזה תקנו לנהוג בערב תשעה באב כמתו מוטל לפניו, וכל איש כפי דרגתו, ומזה נרגיש בתשעה באב את חורבן הבית כחורבן וחסרון בחיינו.

ובגמ' סנהדרין שם אמרו חז"ל, היתה כאלמנה ולא אלמנה ממש, אמר רב יהודה אמר רב כאשה שהלך בעלה למדינת הים, ודעתו לחזור אליה. כלומר שאין צורת האבלות ככזו על מת שאבד מחיינו ולא ישוב, אלא לחיות את בית המקדש כמציאות חיינו אף בעתיד, לצפות ולחכות לבניינו.

ועל זה אמרו חז"ל שם שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ומי שאינו מתאבל אינו רואה בשמחתה, ומבהילים הדברים, שמבואר שאי אפשר שיראה בשמחתה אלא אם מתאבל עליה, דהיינו שמי שמרגיש את ירושלים כחלק ממציאות חיינו שנחסר ואבד לו, יזכה לכשתבנה לראות בשמחתה, דהיינו לשמוח בחזרת השכינה אל בית אינו לשכון בתוכנו.

לדין שנוהגין ע"פ הגר"א שעושין הכל כבכל שבת שאין להראות שום סימן אבלות בשבת אף זה בכלל, עכ"ל. וכן וכן הנהגה בישיבות של רבינו צ"ל - "מעלות התורה", שלא לעשות ניגון איכה בהפטרה דשבת חזון.

הכנה בשבת לצום

כתב בספר אשרי האיש (או"ח ח"ב לד, יז) דעת רבינו מרן

הפטרת חזון בניגון איכה

כתב הגמ"א (רפכ"ד) בשם הריב"ש דבשבת של חזון, נהגו לקונן בהפטרה, ע"כ. והגאון הגדול רמ"מ קארפ שליט"א בהלכות בין המצרים (עמוד צג) כתב שרבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל תמה טובא על מנהג החזו"א לקרוא כרגיל את ההפטרה, כיון שמקורו בראשונים ובמג"א ואין לשנות מהמנהג. ואפשר שהחזו"א ס"ל דהם לשיטתם שהלכו בבגדי חול, דס"ל דכל שאינו מעיקר דיני אבלות לא חשיב אבלות בפרהסיא, אבל

הגר"ש אלישיב זצ"ל דרשאוכל בשבת שחל תשעה באב להיות במוצ"ש, לא יאמר שאוכל כדי שהיה לו כח לצום, משום איסור מכין, אבל במחשבתו יכול להתכוין לכך עכ"ל, וכ"כ בשש"כ (כחפה). אולם הרה"ג רבי חגי ישורון שליט"א אמר לי, דרבינו ה"דרכי שמואל" זצ"ל אמר בזה, שיש לדון שלא שייך מכין במי שאוכל הרבה בשבת לפני הצום שיחול במוצ"ש, ואפי' אם אומר זאת במפורש. מכיוון שאין הוא מכין לקראת דבר שיעשה אח"כ, אלא רק מכין את גופו שלא שיהיה במצב מסויים ולא ייזנק.

נכון חדש בקרבי... ותפילותיו באותן הימים, כל שלושת התפילות, במשך שעה ארוכה עומד ומתחנן ומבקש... מידי דברי באהבת תורתו, וזכור אזכרנו עוד, באשר אהבת התורה אשר פיעמה בלבבו הייתה הפלא ופלא, שח תלמיד הישיבה אשר אל היה מן הקרובים אליו, ואך בשנת השיעור שמע מפיו ותו לא, אמנם כשאב ברבית אירוסיו חפץ למאוד להתקבל לאחד מן הכוללים החשובים שבעיה"ב ב"ב בכדי שיהיה לו ליתר ופינה לעליה בתורה כפי עוצם כשרונותיו, ובס"ד נתקבל לאותו כולל, פגשו לרבינו ברחוב העיר וסיפר בפניו כי נתקבל לכולל פלוגי כשאפיתו, תפסו רבינו בידי ונשקו על ראשו... מרוב אהבתו לתורה אשר תלך ותתעצם אצל צורב צעיר זה, פוק חזי כמה אהבת התורה הי' במעשה זה. [וראה לשון קדשו של מרנא החזו"א זי"ע באמ"ב פ"ג

אות יט על דברי הגמ' ברב הונא בריה דר"ג שפשט היילתא לרב פפא, וקם ונשקיה על רישיה ויהיה ליה ברתיה - "הנה מסרו לנו קדושת נפשו של ר"פ אשר נפשו ואשוריתא חד הוא ואהבת התורה של הלכה אחת הוציאתו משיוון הנפש לתגבורת ההתפעלות וההתלהבות, ונשקיה על רישיה ויהיה ליה ברתיה".

וכה העיד בפני תלמיד הישיבה שזכה להיות במחיצתו של רבינו כשבוועים קודם העלות הענן, והיה על מיטת בית החולים נים ולא נים תיר ולא תיר, והוא מסובל בייסורים, ובמשך הלילה כולו, היו שפתותיו מרחשות 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי', שנה וכפל ושילש פעמים אין ספור - 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' - עד שהאיר היום... ובעלות הבוקר קרא לתלמידו ואמר לו בא ואלמדך את תורף הסוגיא אשר היו עסוקים בה בני הישיבה, והיא בעדלית דריש יבמות, ושפתיו ברור מיללו את לשד יסודו בעומקא דשמעתתא, אכן - 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי'!

לברך על כל דבר ודבר

'מאה ברכות' שתקנו לנו חז"ל, מסייעים לנו הרבה להתבונן בטובות המרובות שהקב"ה מטיב איתנו, להודות ולברך אותו עליהם, הן הטובות שהוא מטיב עם כלל הברואים, והן הטובות שכל יחיד ויחיד מקבל. כל ברכה שנתקנה לפי עניינה, אשר נאמרת מתוך התבוננות, מסייעת לנו להכיר עוד את גדולת הבורא, ומסייעת להכיר עוד טובה נוספת מהטובות המרובות מאוד שבורא עולם מרעיף עלינו באופן תמידי. ובמיוחד על בניו עם ישראל שקידש אותנו במצוותיו, שכל מצוה היא יקרה יותר מכל העולם הגשמי ומלווה אותנו לנצח נצחים.

המדרש תנחומא מלמדנו, שמי שרואה חמה זורחת והוא לא מברך 'ברוך יוצר המאורות', או שהוא רואה את החמה שוקעת ואינו מברך 'מעריב ערבים', אוכל ושותה ולא מברך - הוא רשע! ונחשב כמת גם כשהוא חי. לעומת זאת הצדיקים מברכים על כל דבר ודבר, ולא רק בחייהם אלא אפילו במיתתם, שנאמר "יעלו חסידים בכבוד ירגנו על משכבותם".

חביב היה אצל רבנו ראש הישיבה זצ"ל לחזור על ביאורו של המשגיח דישיבת לומז'ה רבי משה רוזנשטיין זצ"ל [שהיה איש קדוש], על הפסוק "למנוח גדול אמר לבו בלבו איך אלקים", שהמשיל את משלו, לעובר אורח שראה אנשים יושבים במסעדה וסועדים את ליבם, ניגש גם הוא וביקש מנת אוכל וקיבל. כשניגש אליו בעל הבית לבקש תשלום הוא לא הבין מה רוצים ממנו, הרי כולם אוכלים ולמה יגרע חלקו. כך דוד המלך קורא לרשעים הללו שרואים את השמש יוצאת ומאירה, ואינם חושבים שהם צריכים להכיר טובה למישהו, ואינם מברכים את הבורא שברא אותה, נראה להם שהכל שלהם, הכל מגיע להם, הוא קורא להם נבל - הם חסרי דעת וחסרי מוח.

[רבינו ראש הישיבה סיפר שפגש יהודי רוסי שהיה רחוק מאוד מהיהדות, שסיפר לו שהוא שהה במקום חשוך בין שלושים לארבעים יום, לא הגיע לשם אפילו משהו מאור השמש, ולא היה שם כל מידע מתי יום ומתי לילה, וכשיצא החוצה וראה את השמש זורחת, הוא התעורר פעם ראשונה להתבונן מי ברא את השמש המאירה את כל העולם, והתבוננות הביאה אותו להכיר את בוראו ולחזור בתשובה, והוא זכה להגיע לדרגות גבוהות].

'בירה דולקת'

לנו יש ירושה עשירה מאברהם אבינו, אפילו שכל העולם היה מעבר אחד ולא התעניין "מי ברא אלה", אברהם העברי לא נתן מנוחה לנפשו, וכשהוא ראה מחזה שמיים לרום, את יופיה של הארץ ואת היבול שהיא מצמיחה לבריות, את השמש זורחת ומאירה ביום, את הירח והכוכבים מאירים בלילה, - מראה יופיה וחוכמתה של הבריאה הדליק אש בליבו. הוא ראה 'בירה דולקת', ובער בו לדעת מי בעל הבירה, הרי לא יתכן שיהא דבר גדול כזה בלא מנהיג, ואז הוא זכה שהציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא הבעלים של העולם.

ההתבוננות העצומה של הבריאה המופלאה מביאה אתנו לאהבת ה' ויראתו, כמו שמדריך אותנו הרמב"ם, שהדרך להגיע לאהבת ה' ויראתו היא ע"י שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו, שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאהב תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד: צמאה נפשי לאלקים לאל חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו, ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד: כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו.

שמעו את קולו הנעים בוקע מסוכתו ומברך בדקדוק רב ובמתיקות ובחיות גדולה. פנו אליו שכיניו ושאלו אותו, מה הביא אותך לזכות לברך בהידור רב ברכת המזון? פתח האיש וסיפר: לפני המלחמה הנוראה התגוררתי בפולין ולמדתי בת"ת בעיירה. כשהייתי בגיל אחת עשרה, הגיע אלינו לשונו תיאר בפנינו כמה גדול כוחה של ברכת המזון. הוא הביא לפנינו את דברי הבאר היטב שלכן אין 'ף' סופית בברכת המזון, כי כל האומר ברכת המזון בכוונה מוטבח לו שלא ישלוט בו אף שצף וקצף, ומזונותיו מצויין לו בריח ובכבוד כל ימיו, (ספר החינוך עטרת זקנים). והמדקדק יזהר לברך דוקא תוך הספר ולא בע"פ, ב"ח. ולימד אותנו שמי שיקבל עליו לברך את ברכת המזון בכוונה יזכה לשני דברים אלו, לא ישלטו בו משחיתים, והיה לו מזונותיו בכבוד כל ימיו. סיפר רבי שמעון, קיבלתי זאת על עצמי, ולמרות הקושי הרב כאשר כל חברי מיהרו בברכת המזון כדי לצאת למשחקיהם, עמדתי במשימתי בגבורה. תמיד הייתי יוצא אחרון למגרש המשחקים, ופעמים רבות חברי לעגו לי. ואני את קבלתי שמרתי.

בהגיע הזמנים הקשים, ראיתי בחוש שחיות הטרף ההולכות על שתיים אינן שולטות עלי. כשנעמדתי בפני אצבעו המרשעת של מלאך המוות ימ"ש, לחש לי מאן דהו באזני להצהיר על עצמי שאני משמש כטבח במקצועי. הצעתי את עצמי כטבח, ולמרבית הפלא מלאך המוות האמין לי ושלח אותי לעבוד במטבח של המחנה. דעו לכם! היו מחבריי שנצלו מהתופת, אבל קשה לתאר מה גדולה הייתה חרפת הרעב שלהם. ואילו אני, לא סבלתי מרעב. שהייתי במטבח והיה לי מזון מן המוכן כמה שרציתי. הסיפור לא תם. פעם נכנס קצין רשע למטבח וראה אותי מסתובב בריא ודשן, הוא לא יכול היה לסבול זאת. "יהודים לא הגיעו לכאן כדי לאכול, זה לא בית הבראה" - צווח הרשע. הוא הוציא אותי אל החצר, הושיט לי גרזן קטן ואמר: "אתה תחפור כאן בונקר בעומק שני מטרים, כדי שאם יבואו הרוסים, נוכל אנחנו להסתתר בה. עד שלא תושלם החפירה, אין לך רשות להיכנס למטבח..." האדמה שם הייתה קשה, ולא היה שייך בדרך הטבע לסיים את חפירתה אי פעם באמצעות הגרזן הקטן, התפללתי לה' שזכות אמירת ברכת המזון בכוונה תעמוד לי בשעה זו להינצל מצרתי. לפתע חלפה דרכינו פלוגה של חיילים פולניים. כשראו אותי עומד וחופר בגרזן קטן, החלו ללגלג עלי, ותוך כדי צחוקם ממני סקלו אותי בכמויות תפוחי אדמה גזרים ושאר ירקות. הם היו שלוחי הבורא לתת לי כמויות גדולות של אוכל... וכך ניצלתי בדרך נס מחרפת רעב, וראיתי בחוש כיצד זכותה של ברכת המזון מגינה עלי. והנה לפתע חלפה פלוגה נוספת של חיילים רעבים, הללו עצרו וכשראו את הירקות הרבים שמקיפים אותי, התחננו בפניי לתת אותם להם כדי שיוכלו להשביע בהם את רעבונם. משמים שתלו רעיון במוחי, הצגתי את עצמי כמפקד, ואמרתי להם בתקיפות שלא אתן להם מאומה עד שלא יחפרו כאן חפירה בעומק שני מטרים. הללו נגשו מיד אל המלאכה, הוציאו כלים משוכללים מאמתחותיהם, וסיימו את החפירה בזמן קצר ביותר, או אז הנחתי להם לאסוף את הירקות. נכנסתי אל המטבח, והודעתי לרשע הארור שסיימתי את מלאכתי. הוא נדהם, וכשהבין שאירע עימי נס, נתן לי להישאר שם.

סיים רבי שמעון את דבריו ואמר: עברתי את המלחמה, ואף פעם לא שלט עלי לא אף ולא שצף ולא קצף, ומאידך קיבלתי מזונותי כל ימי בכבוד גדול, ולא פלא שאכן הנני משתדל במיוחד לברך ברכת המזון בהידור במתינות ובחיות מרובה.

ברכת המזון

ברכת המזון היא לכו"ע מדאורייתא [ויש סוברים שהיא היחידה], וגדולי עולם ייקרו וחיבבו מאוד קיום מצוה זו. [יש מרמזים בזמירות שבת 'סועדים בו לברך שלוש פעמים' שהסיבה שאנו סועדים בו שלוש פעמים, היא כדי שזכרה לברך שלוש פעמים]. החינוך במצוה ת"ל כותב 'כך מקובל אני מרבותי ישמרם אל, שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו'. ומוסיף המשנה ברורה (קפה) והמדקדק יזהר לברך לכתחלה תוך הספר ולא בע"פ.

מסופר שמרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצ"ל באחרית ימיו כשקשה היתה עליו האכילה, ובכל זאת הוא חפץ מאוד לברך ברכת המזון, ולשם כך הוא הסתמך על דעתו של מרנא הגר"ח מוולאז'ין זיע"א ששיעור כזית הוא כמו זית המצוי באותו זמן, וע"מ שיוכל לברך ברהמ"א, אכל לחם בגודל זית של ימינו... [אאמ"ר זצ"ל עורר שחבל שישנם אשר הם ב"ה בקו הבריות, ומי"מ נמנעים מאכילת לחם כדי שלא יצטרכו לברך ברהמ"א...].

וכך הוא עורר ברבים כמה פעמים להתחזק בברכת המזון ולברך מתוך סידור. גם זוגות שציפו לילדים הוא המליץ להתחזק בכך. מסופר על תורם שמסר לו תרומה נכבדה לחלקה לצדקה להתחזק תורה כראות עיניו. אמר לו מרן: 'כהכרת הטוב, רצוני לומר לך סגולה שאם תתמיד בה ישאר העושר ברשותך - בך ברכת המזון מתוך סידור!'

רבינו ראש הישיבה זצ"ל סיפר שכשפתח את ישיבת 'מעלות התורה' בשערי חסד, כעשר שנים סעד עם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל פת שחרית, וזכה לשמוע אותו מברך ברכת המזון, ותיאר שלא ראו עליו התלהבות חיצונית, אך ראו את המראה נורא הוד איך הוא מדבר עם השכינה, ומברך מילה במילה את הבורא ומודה לו על הטובות המרובות שהיטיב איתנו... על המזון על הארץ הטובה, ועל בריתך שחתמת בבשרינו, ועל תורתך שלימדנו... כך בקביעות יום יום. והוסיף, שפעמים רבות חשקה נפשו להכניס את אלו שהמתינו בחוץ שילמדו איך מברכים ברכת המזון.

מובטח לו שלא ישלוט בו אף ושצף וקצף ברחוב צפניה שבעיה"ק ירושלים תובכ"א התגורר יהודי מבוגר בשם רבי שמעון טוביה פטר זצ"ל, שהתפלל בבית הכנסת "הר צבי". הוא נהג כל ימיו להדר ולייקר את ברכת המזון באופן מיוחד בימי חג הסוכות, כשכולם ישבו בסוכותיהם, שכניו